

Latvijas Republikas Satversmes tiesas sēde
2007.gada 11.septembrī

Sēdi vada Latvijas Republikas Satversmes tiesas priekšsēdētājs
Gunārs Kūtris

G.Kūtris.

Sākam tiesas sēdi.

Šodien, 2007.gada 11.septembrī tiks izskatīta lieta Nr. 2007-04-03 „*Par Ministru kabineta 2002.gada 23.aprīļa noteikumu Nr.165 „Apdrošināšanas periodu pierādīšanas, aprēķināšanas un uzskaites kārtība” 2.punkta vārdu un skaitļu” (bet ne agrāk kā no dienas, kad persona sasniegusi 15 gadu vecumu, izņemot šo noteikumu 40.punktā norādīto gadījumu)” atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 64., 91. un 109.pantam”.*

Lietu izskata Satversmes tiesa šādā sastāvā:

tiesnesis Kaspars Balodis, Aija Branta, Juris Jelāgins, Kristīne Krūma,
Uldis Ķinis, Viktors Skudra;

tiesas sēdes priekšsēdētājs Gunārs Kūtris;

tiesas sēdes sekretārs Arnis Žugans.

Pieteikuma iesniedzējs:

Valsts Cilvēktiesību birojs un tagad tā tiesību un saistību pārņēmējs Tiesībsargs. Lietas materiālos ir pilnvarojums Tiesībsargu pārstāvēt Anitai Kovaļevskai — Tiesībsarga Cilvēktiesību departamenta direktore;

Institūcija, kas izdevusi apstrīdēto aktu:

Ministru kabinets. Ministru kabinets ir pilnvarojis Labklājības ministriju pārstāvēt savu Kabinetu. Tās pārstāvis tāpat ir Edgars Korčāgins — Labklājības ministrijas Eiropas un Juridisko lietu departamenta direktors.

Lietā ir arī pieaicinātās personas:

Latvijas Republikas Saeimas pilnvarotais pārstāvis, Saeimas Juridiskā biroja vadītājs Gunārs Kusiņš. Lietā ir pilnvara. Paldies.

Labklājības ministrijas pilnvarotais pārstāvis, Sociālās apdrošināšanas departamenta pensiju politikas nodaļas vadītāja vietniece Solveiga Krastiņa. Lietā ir pilnvara.

Izglītības un zinātnes ministrijas pilnvarotais pārstāvis. Lietā ir pieteikts gan Vispārējās izglītības departamenta direktors Skrastiņš, taču lietā nav pilnvaras. Lietā ir iesniegta pilnvara Juridiskā departamenta padotībā esošo iestāžu tiesību aktu ekspertīzes nodaļas vadītājam Artūram Romānam. Kas ir ar otro pārstāvi? (No zāles kaut ko atbild.)

Sakiet lūdzu, vai lietas dalībniekiem ir kādi lūgumi, pirms mēs esam uzsākuši lietas izskatīšanu pēc būtības? Nav.

Ministru kabineta pārstāvim ir lūgums? Lūdzu.

E.Korčagins.

Es vēlos iesniegt dažus dokumentus tiesai. Tie ir dokumenti, kuri, iepazīstoties ar lietu, mēs uzskatījām, ka būtu noderīgi vērtējot lietu un izvērtējot lietas apstākļus. Tās ir triju dokumentu kopijas: 1935.gada Lauksaimniecisko arteļu paraugnolikums, kāds bija spēkā attiecīgi uz 1958.gadu, tad Kolhozu paraugstatūti no 1969.gada un kā trešais dokuments ir Kolhozu paraugnolikums, kas ir no 1988.gada 25.marta.

G.Kūtris.

Vai jūs varētu paskaidrot, kāpēc šie materiāli tiek pievienoti lietai?

E.Korčagins.

Jo mēs uzskatījām, ka šie normatīvie akti, kas tajos laikos regulēja nodarbinātību kolhozos, varētu būt noderīgi izvērtējot tieši šīs lietas apstākļus. Tieši attiecībā uz minimālo vecumu, no kura tika uzņemti kolhoza biedri un varēja tikt nodarbināti kolhozos.

G.Kūtris.

Tad, kad jūs teiksiet savu runu, varbūt jūs varētu tad precīzi norādīt, kurā vietā... jo tie ir pietiekami apjomīgi materiāli, lai lasītu pilnīgi visus kolhozu paraugstatūtus un tamlīdzīgi... Vai jums ir vajadzīgs laiks, lai iepazītos.

A.Kovaļevska.

Godājamā tiesa, es gribētu lūgt pārtraukumu, lai iepazītos ar materiāliem. Varbūt 20 minūtes.

G.Kūtris.

Tiesa, apspriežoties nolēma izsludināt pārtraukumu līdz pulksten 10.30.

(Pārtraukums.)

G.Kūtris.

Turpinām tiesas sēdi.

Pārtraukuma laikā ir arī atnests pilnvarojums Izglītības un zinātnes ministrijas Vispārējās izglītības departamenta direktoram Artūram Skrastiņam.

Tātad pieaicinātās personas ir ar visiem pilnvarojumiem ieradušās.

Sakiet, lūdzu, vai lietas dalībniekiem vēl ir kādi jautājumi? Nav . Paldies.

Uzsākam lietas izskatīšanu pēc būtības. Tiks nolasīts tiesneša ziņojums.

2007.gada 29.janvārī Satversmes tiesā tika ierosināta lieta Nr.2007-04-03 „Par Ministru kabineta 2002.gada 23.aprīļa noteikumu Nr.165 „Apdrošināšanas periodu pierādīšanas, aprēķināšanas un uzskaites kārtība” 2.punkta vārdu un skaitļu” (bet ne agrāk kā no dienas, kad persona sasniegusi 15 gadu vecumu, izņemot šo noteikumu 40.punktā norādīto gadījumu)” atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 64., 91. un 109.pantam”.

Pieteikumu iesniedza Valsts Cilvēktiesību birojs, Cilvēktiesību birojs jeb šobrīd Tiesībsargs, kurā apstrīdēja Ministru kabineta 2002.gada 23.aprīļa noteikumu Nr.165 attiecīgi 2.panta vārdus un skaitļus un to atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 64., 91. un 109.pantam.

Institūcija, kas izdevusi apstrīdēto aktu – Ministru kabinets. 2007.gada 2.martā Satversmes tiesā saņemts Ministru kabineta atbildes raksts, kas ir pievienots lietai.

Lietai nepieciešamā informācija tika pieprasīta no Latvijas Republikas Saeimas un Izglītības un zinātnes ministrijas. Iesniegtie dokumenti ir pievienoti lietai.

Par pieaicinātajām personām minētajā lietā ir uzaicināta Latvijas Republikas Saeima, tās pilnvarotais pārstāvis ir Saeimas Juridiskā biroja vadītājs Gunārs Kusiņš, Labklājības ministrijas pilnvarotais pārstāvis lietā ir Sociālās apdrošināšanas departamenta pensiju politikas nodaļas vadītāja vietniece Solveiga Krastiņa un Izglītības un zinātnes ministrijas pilnvarotais pārstāvis lietā ir Vispārējās izglītības departamenta direktors Artūrs Romāns.... es atvainojos, Vispārējās izglītības departamenta direktors Artūrs Skrastiņš un Juridiskā departamenta padotībā esošo iestāžu tiesību aktu ekspertīzes nodaļas vadītājs Artūrs Romāns.

Ar 2007.gada 28.maija Satversmes tiesas priekšsēdētāja lēmumu lieta Nr.2007-04-03 nodota izskatīšanai.

Paziņojums par lietas izskatīšanu ir publicēts 2007.gada 21.jūnijā laikrakstā „Latvijas Vēstnesis”, Nr.99.

Lietas dalībniekiem ir pienācīgi paziņots par tiesas sēdi.

Lietas dalībnieki — pieteikuma iesniedzējs – Valsts Cilvēktiesību biroja pilnvarotā pārstāve, šobrīd Tiesībsarga pilnvarotā pārstāve, Cilvēktiesību departamenta direktore Anita Kovaļevska un institūcijas, kas izdevusi apstrīdēto aktu – Ministru kabineta pilnvarotais pārstāvis, Labklājības ministrijas Eiropas un juridisko lietu departamenta direktors Edgars Korčagins ir iepazinušies ar lietas materiāliem un to ir apliecinājuši ar savu parakstu.

Vai tiesnešiem ir kādi jautājumi attiecībā uz ziņojumu? Nav. Paldies.

Tagad vārds sava pieteikuma... pieteikumā esošo faktisko apstākļu izklāstam un arī juridiskajam pamatojumam tiek dots pieteikuma iesniedzēju pārstāvim. Brīdinu, ka jūsu runa nevar būt ilgāka par 30 minūtēm. Lūdzu!

A.Kovaļevska.

Godātā tiesa! Šodien tātad tiek izvērtēta Ministru kabineta 2002.gada 23.aprīļa noteikumu Nr.165 „Apdrošināšanas periodu pierādīšanas, aprēķināšanas un uzskaites kārtība” 2.punkta vārdu un skaitļu” (bet ne agrāk kā no dienas, kad persona sasniegusi 15 gadu vecumu, izņemot šo noteikumu 40.punktā norādīto gadījumu)” atbilstība Latvijas Republikas Satversmes 64., 91. un 109.pantam”.

Lai runātu par apstrīdētās normas atbilstību šiem pantiem, ir jāsāk ar to, kad Latvijā tika ieviesta Valsts sociālās apdrošināšanas sistēma. Un šāda sistēma tika ieviesta 1991.gadā.

1995.gadā tika pieņemts jauns likums par valsts pensijām un arī šis likums balstās uz principu, ka pastāv tātad Valsts sociālās apdrošināšanas sistēma. Līdz ar to tātad pensiju apmērs ir atkarīgs no stāža un stāžs ir atkarīgs no perioda, kad ir maksātas šīs te apdrošināšanas iemaksas.

Taču pieņemot šo likumu un nosakot šādu regulējumu, tas, protams, pilnā apmērā var attiekties uz personām, kas ir sākušas strādāt pēc šī likuma spēkā stāšanās. Taču, neapšaubāmi, ka bija un vēl joprojām ir daudz personu, kam darbs vai citi periodi, ko arī varētu pielīdzināt darbam, bija uzkrāti vai veidojās jau pirms šī laika, kad tika aizveidota Valsts sociālās apdrošināšanas sistēma.

Līdz ar to likumdevējam bija jārisina jautājums, ko darīt ar šādām personām un likumdevējs 1995.gada likumā „Par valsts pensijām” šo jautājumu noregulēja pārejas noteikumos.

Pārejas noteikumu 1.punkts tātad 2007.gada 1.janvārim paredzēja, ka Latvijas pilsoņiem, repatriantiem, viņu ģimenes locekļiem, pēcnācējiem līdz 1991.gada 1.janvārim Latvijā un ārpus Latvijas uzkrātie darba un tam pielīdzinātie periodi veido apdrošināšanas stāžu, kas ir nepieciešams valsts pensijas aprēķināšanai. Neatkarīgi no sociālās apdrošināšanas iemaksu izdarīšanas.

Ar 2007.gada 1.janvāri stājās spēkā jauna šā punkta pirmā teikuma redakcija, un tas nedaudz mainīja šo redakciju un šobrīd šis teikums skan šādi, ka līdz 1990.gada 31.decembrim Latvijas pilsoņiem Latvijas teritorijā un bijušās PSRS teritorijā uzkrātie darba un tam pielīdzinātie periodi, kā arī šā punktā 10.apakšpunktā minētais ārpus Latvijas uzkrātais periods, ir pielīdzināts apdrošināšanas stāžam.

Tātad neatkarīgi no šiem te grozījumiem, kas varbūt ir būtiskāki tieši attiecībā uz šo tiesīgo personu loku, bet attiecībā uz Latvijas pilsoņiem tie varbūt nav tik būtiski, jebkurā gadījumā gan līdz 2007.gada 1.janvārim, gan arī šobrīd

spēkā ir princips, ka tātad nosakot un aprēķinot personai pensiju, ja tā ir strādājusi jeb varbūt ir bijusi cita veida periodi vēl pirms 1990.gada, tātad tiek rēķināti dažādi periodi, kas tiek skaitīts tāpat kā apdrošināšanas stāžs, ņemot vērā šos periodus. Tātad tiek noteikts arī šis pensijas apmērs.

Pārejas noteikumi arī paredzēja pilnvarojumu Ministru kabinetam un konkrēti tātad pārejas noteikumu 2.prim punkts paredz, ka šo pārejas noteikumu 1. un 2.punktā noteikto periodu aprēķināšanas, pierādīšanas un uzskaites kārtību nosaka Ministru kabinets. Un uz šī deleģējuma pamata Ministru kabinets arī pieņēma šos te noteikumus un šo noteikumu tātad 2.punkts paredz, ka darba un tam pielīdzinātos periodus līdz 1991.gada 1.janvārim neatkarīgi no sociālās apdrošināšanas iemaksu veikšanas (bet ne agrāk kā no dienas, kad persona ir sasniegusi 15 gadu vecumu, izņemot šo noteikumu 40.punktā norādīto gadījumu) pielīdzina apdrošināšanas periodiem, kas balstīti uz sociālās apdrošināšanas iemaksām un veido apdrošināšanas stāžu. Tātad, lai noteiktu tiesības uz valsts pensiju, kuras radušās pēc šo noteikumu spēkā stāšanās.

Tātad šie Ministru kabineta noteikumi paredz to, ka apdrošināšanas stāžam pielīdzina tikai tādus darba periodus, kas ir uzkrāti līdz 1990.gada 31.decembrim, ko persona uzkrājusi no dienas, kad tā ir sasniegusi 15 gadu vecumu.

Un uzskatu, ka šī te apstrīdētā norma neatbilst Satversmei un pirmkārt jau Satversmes 64.pantam. Satversmes 64.pants nosaka, ka likumdošanas tiesības pieder Saeimai, kā arī tautai šinī Satversmē paredzētajā kārtībā un apmēros. Tātad tādējādi ir atspoguļots varas dalīšanas princips, kas paredz, ka primāri likumdevējam ir jābūt tam, kas lemj visus svarīgākos jautājumus un pieņem saistošus tiesību aktus.

Taču, protams, ka varas dalīšanas princips nav formāli jāsaprot un tas nenozīmē, ka neviens cits nekādos apstākļos nav tiesīgs pieņemt šos ārējos normatīvos tiesību aktus un vispār atzīts ir tas, ka atsevišķos gadījumos arī valdībai šādas tiesības var tikt uzticētas.

Taču parasti arī tiek uzsvērts tas, ka Saeimai pašai ir jālemj visi svarīgākie jautājumi un valdībai var uzticēt tātad jau vairāk precizējošu normu izstrādi, vai tehniska rakstura normu izstrādi. Tas ir atspoguļots arī Latvijā Ministru kabineta iekārtas likumā, kur ir paredzēts, ka tātad ar likumu Ministru kabinetu var pilnvarot izdot Ministru kabineta noteikumus.

Taču šādā gadījumā arī Satversmes tiesa ir skaidrojusi, ka Ministru kabineta noteikumu izdošanai nepieciešams īpašs likumdevēja pilnvarojums, kas ir ietverts likuma normā un pilnvarojumā ir jābūt formulētiem noteikumu galvenajiem virzieniem. Un tas nozīmē arī to, ka Ministru kabineta noteikumus šādā gadījumā un attiecīgo jautājumu Ministru kabineta noteikumos var regulēt tikai deleģējumā noteiktajā apmērā.

Un līdz ar to ir jautājums, kāds šajā gadījumā bija deleģējums un kas faktiski tika noregulēts noteikumos.

Tātad apstrīdētā norma nosaka to, ka apdrošināšanas stāžam ir pielīdzināmi tikai tie darba periodi, ko persona ir uzkrājusi no dienas, kad tā ir sasniegusi 15 gadu vecumu. Tātad apstrīdētā norma nosaka, ka, ja ir bijuši darba periodi agrāk, tos nepielīdzinām, tos neieskaita. Un šī norma ir izdota balstoties uz deleģējumu tātad likumā „Par valsts pensijām” un šajā deleģējumā Ministru kabinets ir pilnvarots noteikt apdrošināšanas periodu aprēķināšanas, pierādīšanas un uzskaites kārtību.

Un ņemot vērā šo te deleģējumu, manuprāt, nav pamata uzskatīt, ka nosakot, ka pirms 15 gadu vecuma uzkrātie darba periodi nav ieskaitāmi, ka tādējādi Ministru kabinets būtu ievērojis deleģējuma robežas. Manuprāt, tādējādi ir noteikts nevis apdrošināšanas perioda pierādīšanas, aprēķināšanas vai uzskaites kārtība, bet gan jau konkrētais apdrošināšanas periods vai periods, kas ir tātad pielīdzināms tam un varētu veidot šo apdrošināšanas periodu.

Un manuprāt nav šaubu par to, ka jautājums par to, no kāda vecuma būtu periods ieskaitāms tātad šajā apdrošināšanas stāžā, tas nav jautājums par pierādīšanas kārtību vai uzskaites kārtību. Šeit varētu rasties jautājums, vai tādā veidā Ministru kabinets varbūt ir realizējis savas pilnvaras noteikt apdrošināšanas perioda aprēķināšanas kārtību. Taču, manuprāt, nav pamata tā apgalvot un apstrīdēto normu nevar uzskatīt par tādu, kas nosaka apdrošināšanas perioda aprēķināšanas kārtību.

Pirmkārt, par to jau liecina pašu noteikumu struktūra. Ja jūs skatāties uz noteikumu struktūru, tad jūs varat redzēt, ka tur ir atsevišķas nodaļas par pierādīšanas kārtību, aprēķināšanas kārtību, uzskaites kārtību. Un šī norma nav iekļauta nodaļā par aprēķināšanas kārtību.

Bet, protams, tas vien arī varētu neliecināt par to, taču, manuprāt, ja mēs skatāmies uz pašu vārdu „aprēķināšana”, tad tas tomēr norāda uz vairāk tehniska rakstura darbību. Ar aprēķināšanu mēs varētu saprast to, ka tiek noteikts varbūt, vai šis periods ir jāskaita gados, mēnešos vai dienās, kā tieši tīri tehniski tiek rēķināts šis te periods, kas arī, teiksim, šajā nodaļā ir iekļauts. Tātad, tur ir, piemēram, ka no nodarbinātības beigu datuma atņem sākuma datumu, pieskaita vienu dienu un tādā veidā iegūst šo te periodu.

Turklāt, tas arī, manuprāt, liecina par to, ka to nevar uzskatīt par vienkāršu aprēķināšanas kārtību un tas ir tas, ka šajā gadījumā noteikumi faktiski paredz to, ka rēķinot apdrošināšanas periodu, tiek skaitītas pat dienas. Bet šādā veidā pasakot, ka pirms 15 gadu vecuma uzkrātos darba periodus neskaita, no šī apdrošināšanas stāža tiek izslēgti pat vairāki mēneši un, iespējams, pat gads. Un

tas ir pārāk būtisks laika periods, lai tīri, teiksim, varētu pieļaut, ka ar tehnisku regulējumu... tas vienkārši tehniski nosaka perioda sākumu.

Un pretējā gadījumā tad mēs faktiski varētu atzīt arī to, ka Ministru kabinets, realizējot savas pilnvaras noteikt aprēķināšanas kārtību, varētu pateikt arī, piemēram, kādā rūpnīcā strādātais darbs nav ieskaitāms. Vai, piemēram, darbs nakts maiņās nav ieskaitāms un jebkādus cita veida izņēmumus arī varētu paredzēt.

Un līdz ar to šeit, manuprāt, nav pamata uzskatīt, ka tādējādi ir realizēts Ministru kabineta pilnvarojums noteikt apdrošināšanas perioda aprēķināšanas kārtību.

Neapšaubāmi, pieņemot Ministru kabineta noteikumus ne tikai to vajadzētu darīt, bet tas ir pat obligāti jādara, un proti, ir jāņem vērā arī citās tiesību normās noteiktais. Un šiem te Ministru kabineta noteikumiem ir jāatbilst arī visai tiesību sistēmai kopumā. Un arī Satversmes tiesa savos spriedumos ir uzsvērusi to, ka Ministru kabinets noteikumus var izdot tikai likumā noteiktajos gadījumos, likuma ietvaros un šie noteikumi nedrīkst būt pretrunā ar Satversmi un citiem likumiem. Tātad, ir jāņem vērā tas, kas ir noteikts citos likumos.

Taču, ja mēs runājam tieši par 15 gadiem kā robežu, tad ir jāatzīst manuprāt tas, ka neviens normatīvs akts Latvijā nenosaka, ka 15 gadu vecums būtu robeža attiecībā uz darba periodiem, kas ir tieši uzkrāti līdz 1990.gada 31.decembrim. Mums ir akti, kas regulē to, kāda šobrīd ir valsts sociālās apdrošināšanas sistēma, ka šobrīd valsts sociālajai apdrošināšanai tiek pakļautas personas no 15 gadu vecuma, mums ir tādat Darba likums, kas saka, ka normāli darba līgumu var slēgt ar personām, kas ir sasniegušas 15 gadu vecumu. Taču nevienā normatīvajā aktā nav precīzi pateikts, ka šis 15 gadu vecums būtu attiecināms arī uz periodiem pirms 1990.gada.

Un manuprāt tas ir ļoti būtiski, jo šajā gadījumā mēs runājam par normām, kas tieši skar personas pamattiesības, tiesības uz sociālo nodrošinājumu. Un šajā gadījumā, ja likumdevējs būtu gribējis noteikt šādu ierobežojumu, tas būtu jāizdara pietiekami skaidri, precīzi un nepārprotami. Taču šajā gadījumā manuprāt tas nav pateikts skaidri un nepārprotami, jo mums ir tikai regulējumi par šī brīža situāciju, un likumdevējs nevienā vietā skaidri un nepārprotami nav pateicis, ka tas būtu attiecināms arī uz periodu pirms 1990.gada.

Un turklāt tādat šeit arī parādās varbūt argumenti par to, ka šis 15 gadu vecums izriet no tā, ka tādat tie līdz 1990.gadam uzkrātie periodi tiek pielīdzināti attiecīgi apdrošināšanas stāžam un apdrošināšanas stāžs tādat šobrīd var veidoties tikai no 15 gadu vecuma. Taču manuprāt tas vien, ka šie periodi tiek pielīdzināti apdrošināšanas stāžam, kas šobrīd var veidoties no 15 gadu vecuma, pats par sevi nav par pamatu, lai teiktu, ka arī, teiksim, šiem te periodiem, kas bija līdz 1990.gadam, ir jāatbilst visām tām pazīmēm, kādām atbilst apdrošināšanas periods

šobrīd. Jau pati šī sistēma, kas saka, ka pielīdzina, nozīmē, ka šie periodi pilnībā neatbilst tām prasībām, kādas šobrīd ir izvirzītas apdrošināšanas stāžam, apdrošināšanas periodiem. Tātad, jau pats par sevi ir saprotams šis te jautājums par iemaksu veikšanu, kas pirms 1990.gada protams, nevarēja tikt veikta, jo nebija vispār tādas. Bet arī, ja mēs skatāmies sīkāk, kādi periodi vēl ir iekļauti likuma „Par valsts pensijām” šo pārejas noteikumu pirmajā punktā, tad mēs varam redzēt, ka tur, piemēram, ir paredzēts, ka apdrošināšanas stāžu veido arī periods, kad tika kopts bērns līdz 8 gadu vecumam. Šobrīd neviens neskaitīs periodu, ka kāds būs kopis bērnu līdz 8 gadu vecumam apdrošināšanas stāžā. Tad, izmantojot šo analogiju, būtu jāsaprot, ka tad mēs nevaram skaitīt, jo šobrīd mums ir paredzēts pusotrs gads bērna kopšanas atvaļinājums. Taču šajā gadījumā tā neviens nesaka.

Manuprāt, tas liecina par to, ka mēs automātiski nevaram piemērot tos kritērijus, kas šobrīd ir noteikti apdrošināšanas periodiem. – tiem periodiem, kas ir uzkrāti līdz 1990. gadam.

Turklāt šādā gadījumā, manuprāt, varētu rasties arī jautājums par likuma atpakaļejoša spēka aizliegumu, jo faktiski sanāk, ka mēs šobrīd pasakām, ka neskatoties uz to, kāds regulējums bija tajā laikā, mēs piemērojam faktiski šībrīža normas, kas nosaka, kad var slēgt darba līgumu šobrīd Un vai arī kad šobrīd personai var sākt veidoties apdrošināšanas stāžs.

Un tātad, kā jau es teicu, tad tikai jau pēc 1990.gada, tas ir tā stingri nostiprināts un noteikts, ka tātad sociālajai apdrošināšanai ir pakļautas tikai personas no 15 gadu vecuma. Un, kā es arī jau minēju, tātad tas ir arī atspoguļots Darba likumā, ka darba līgumus var pamatā slēgt no 15 gadu vecuma.

Taču es gribētu uzsvērt, ka šī te sistēma, kur 15 gadi ir izvirzīts kā kritērijs, ir cieši saistīta ar kādu citu vecumu, un proti, tas ir vecums, kad persona iegūst pamatizglītību. Un to lielā mērā arī atspoguļo starptautiskās darba organizācijas konvencijas un it īpaši mēs varam skatīties 1973. gada konvenciju Nr.138 un tur 2.pantā ir paredzēts, ka bērnu minimālais nodarbinātības vecums nav mazāks par vecumu, kad tiek iegūta obligātā izglītība, bet tas jebkurā gadījumā nedrīkst būt mazāks par 15 gadiem.

Un šobrīd mēs arī varam konstatēt to, ka mūsdienās pamatizglītību Latvijā bērni iegūst 15 gadu vecumā un tātad šī sistēma šobrīd ir saskaņota: izglītības iegūšanas vecums, vecums, kad var slēgt darba līgumus un tātad darbs var kļūt par pamatnodarbošanos cilvēkam un līdz ar to arī šī te sociālā apdrošināšana.

Taču tā tas nebija pirms 1990.gada, jo tajā laikā šī izglītības sistēma bija atšķirīga un tātad 1944.gadā Latvijas PSR ar likumu tika noteikta obligāta 7.gadīgā izglītība, uz 8.gadīgo izglītību pāreja notika pakāpeniski no 1959. līdz 1962.gadam un tas nozīmēja, ka līdz pat 1962.gadam varēja būt bērni, kas šo te izglītību jau ieguva 14 gadu vecumā un tātad varēja arī sākt strādāt.

Un es gribētu arī norādīt uz to, ka arī lietas materiāliem pieteikumam bija pievienota izziņas, kas apliecināja, piemēram, vienas personas, tieši Andra Ziemeļnieka gadījumā to, ka viņš ir strādājis 14 gadu vecumā. Un arī, teiksim, šajā konkrētajā Andra Ziemeļnieka lietā ne Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūra, ne arī tiesa nekad nebija apstrīdējusi un neuzskatīja par apšaubāmu to, ka viņš būtu strādājis šādā vecumā.

Un ņemot vērā visu iepriekš minēto, es uzskatu, ka nav pamata uzskatīt, ka deleģējums noteikt tād apdrošināšanas periodu, pierādīšanas, aprēķināšanas un uzskaites kārtību ietver tiesības arī noteikt šos te apdrošināšanas periodus, kā tas ir izdarīts ar apstrīdēto normu un tādējādi arī netiek atspoguļots, teiksim, kaut kas, kas varbūt ir apstiprināts citās tiesību normās. Tieši otrādi, manuprāt, nav nekāda pamata šādu ierobežojumu noteikt, un tādējādi tād Ministru kabinets pieņemot šo normu ir pārsniedzis deleģējuma robežas un līdz ar to šī apstrīdētā norma neatbilst Latvijas Republikas Satversmes 64. pantam.

Apstrīdētā norma, manuprāt, neatbilst arī citiem Satversmes pantiem, proti, Satversmes 109.pantam. Ja mēs runājam par Satversmes 109.pantu, tad šis pants nosaka ikvienas personas tiesības uz sociālo nodrošinājumu vecuma, darba nespējas, bezdarba un citos likumā noteiktajos gadījumos.

Protams, ka šīs tiesības ir jāprecizē likumos un tas ir arī izdarīts, piemēram, konkretizējot šīs tiesības likumā „Par valsts pensijām”, bet konkretizējot jau kādos likumos šīs tiesības uz sociālo nodrošinājumu tās kļūs par personas subjektīvajām tiesībām un tād personai ir tiesības prasīt no visiem valsts varas atzariem, lai šīs tiesības tiktu ievērotas. Tajā skaitā arī no Ministru kabineta un izpildvaras.

Un uzskatu, ka Ministru kabinets pieņemot apstrīdēto normu, ir sašaurinājis likumdevēju noteiktās tiesības. Neapšaubāmi, tiesības uz sociālo nodrošinājumu nav absolūtas, tās var ierobežot, bet saskaņā ar Satversmi tās var ierobežot tad, ja tas ir noteikts ar likumu, tam ir leģitīms mērķis un šis ierobežojums ir samērīgs.

Ierobežojums ir noteikts ar likumu, šajā gadījumā likums, protams, jāsaprot plašākā nozīmē, bet principā tie varētu būt arī Ministru kabineta noteikumi, taču šim te ārējam normatīvajam aktam ir jābūt ne tikai pēc nosaukuma formāli, teiksim, tādām, kas var ierobežot personas tiesības un tikt arī uzskatīts par ārēju normatīvu aktu, bet tam arī pēc tā pieņemšanas procedūras ir jāatbilst tām prasībām, kādas ir izvirzītas attiecīgajam aktam. Tād, lai atzītu, ka ierobežojums noteikts ar likumu, ir jābūt ievērotai procedūrai.

Bet, kā jau es norādīju iepriekš, tad manuprāt šajā gadījumā Ministru kabinets ir pārsniedzis deleģējuma robežas, līdz ar to šī norma nav pieņemta atbilstošā kārtībā un līdz ar to nav pamata uzskatīt, ka tād šajā gadījumā tiesības uz sociālo nodrošinājumu būtu ierobežotas pamatojoties uz likumu.

Vēl viena norma, kam neatbilst apstrīdētā norma, ir Satversmes 91.pants. Un precīzāk tieši Satversmes 91.panta pirmais teikums, kas nosaka, ka visi cilvēki Latvijā ir vienlīdzīgi likuma un tiesas priekšā.

Un lai noskaidrotu, vai kāda norma, protams, arī apstrīdētā norma atbilst Satversmes 91.pantam, ir jānoskaidro trīs lietas.

Pirmkārt, vai personas ir vienādos un salīdzināmos apstākļos. Otrkārt, vai apstrīdētā norma paredz atšķirīgu attieksmi un treškārt, vai atšķirīgajai attieksmei ir objektīvs un saprātīgs pamatojums, proti, vai tai ir leģitīms mērķis un vai ir ievērots samērīguma princips.

Manuprāt, šajā gadījumā varētu teikt, ka visas personas, kam ir darba periods pirms 1990. gada, atrodas vienādos un salīdzināmos apstākļos. It īpaši to var noteikti teikt par personām, kam ir darba periodi pirms 1990.gada, piemēram, 14-gadīgas un 15-gadīgas, kas ir strādājušas... iespējams, ir strādājušas vienā vietā, vienā kolhozā, veikušas vienu darbu, strādājušas vienā laikā, bet saskaņā ar apstrīdēto normu 15-gadīgajam šis periods tiks ieskaitīts stāžā, savukārt 14-gadīgajam šis periods netiks ieskaitīts stāžā. Tādējādi tiek pieļauta atšķirīga attieksme pret šīm personām. Un manuprāt, šādai atšķirīgai attieksmei nav pamatojuma. Tas, ka šobrīd likuma normas nosaka to, ka sociālajai apdrošināšanai ir pakļautas personas no 15 gadu vecuma, tas, ka šobrīd personas pamatizglītību iegūst 15 gadu vecumā, un līdz ar to, teiksim, pamatā darba līgumu var slēgt no 15 gadu vecuma, tas nevar būt kritērijs, lai mēs izturētos atšķirīgi pret personām, kas strādāja tajos laikos, kad šāds regulējums nebija spēkā. Un tāpat šīs 14 un 15 gadu vecās personas abas divas tajā laikā varēja būt tādas, kas ir ieguvušas pamatizglītību. Kā jau es minēju, tās abas divas varēja strādāt pat vienā kolhozā un pat veikt vienu darbu, tomēr vienai periodu ieskaitīs, otrai neieskaitīs.

Un šajā gadījumā manuprāt tiešām šis te regulējums, kāds ir šobrīd, pats par sevi nav pietiekams pamatojums, lai noteiktu atšķirīgu attieksmi pret šīm personām. Un līdz ar to tā kā nav šāda te objektīva un saprātīga pamata, tad apstrīdētā norma neatbilst arī Satversmes 91.pantam.

Un ņemot vērā iepriekš minēto, es lūdzu godāto tiesu atzīt Ministru kabineta noteikumu Nr.165 „Apdrošināšanas periodu pierādīšanas, aprēķināšanas un uzskaites kārtība” 2.punkta vārdu un skaitļu” (bet ne agrāk kā no dienas, kad persona sasniegusi 15 gadu vecumu, izņemot šo noteikumu 40.punktā norādīto gadījumu)” par neatbilstošu Latvijas Republikas Satversmes 64., 91. un 109.pantam.

Paldies.

G.Kūtris.

Paldies. Vai tiesnešiem ir, lūdzu, jautājumi?

Man ir viens jautājums. Sakiet, lūdzu, vai jums ir zināms normatīvais regulējums līdz 1990.gadam? Vai cilvēku darba periods, kad viņi strādāja mēnesi, vai divus mēnešus, vai tas veidoja cilvēka darba stāžu, kas savukārt deva tiesības uz pensiju kādreiz?

A.Kovaļevska.

Godātā tiesa, es neesmu varbūt tik labi informēta par pensiju sistēmu pirms 1990. gada, taču tas, ko es gribētu teikt, ir tas, ka... tāpat šobrīd faktiski nav nekur paredzēts tāds perioda īsums vai ilgums, kas varētu būt kritērijs, lai to ieskaitītu vai neieskaitītu pašu par sevi šajā te apdrošināšanas stāžā. Arī daži mēneši var tikt ieskaitīti apdrošināšanas stāžā.

G.Kūtris.

Šobrīd var ieskaitīt arī dažus mēnešus. Skaidrs. Paldies.

Vēl kādi jautājumi būtu tiesai? nav.

Lūdzu, Ministru kabineta pārstāvim?

E.Korčagins.

Man būtu viens jautājums. Es tikai lūgtu precizēt pieteikuma iesniedzēju pārstāvi par nodarbināšanu kurā periodā... kuros gados faktiski ir runa un par kura perioda ieskaitīšanu vai neieskaitīšanu periodā, kas pielīdzināms apdrošināšanas stāžam faktiski ir bijis strīds, kas ir radījis pamatu šī te pieteikuma iesniegšanai.

A.Kovaļevska.

Tāpat, ja jūs jautājat ļoti konkrēti, kādi apstākļi ir bijuši par pamatu pieteikuma iesniegšanai, tad ir jāsaka, ka par pamatu ir bijuši vairākas personas, kas ir vērsušās savā laikā Valsts cilvēktiesību birojā un norādījušas uz to, ka principā pamatā runa ir, teiksim, par 50.gadu beigām, 60.gadu sākumu, kad tās ir strādājušas 14 gadu vecumā. Un ka šis periods no 14 līdz 15 gadiem nav ticis ieskaitīts apdrošināšanas stāžā.

G.Kūtris.

Paldies. Vēl ir jautājumi? Paldies.

Tālāk vārds ir Ministru kabineta pārstāvim, tāpat institūcijas, kas izdevusi apstrīdēto aktu, lai izklāstītu lietas faktiskos apstākļus, kā arī sniegtu juridisko pamatojumu. Un līdzīgi brīdinu, ka jums ir laiks 30 minūtes savai runai.

E.Korčagins.

Godātā tiesa! Ministru kabinets, izvērtējot konstitucionālajā sūdzībā ietvertu lietas faktisko apstākļu izklāstu un juridisko pamatojumu, pauž šādu viedokli.

Saskaņā ar likumu „Par valsts pensijām” tiesības uz valsts sociālās apdrošināšanas pensiju ir personām, kuras ir bijušas pakļautas valsts sociālās apdrošināšanas obligātajai pensiju apdrošināšanai. Un tās apmērs ir atkarīgs no apdrošināšanas stāža, kurā ieskaitāms mēnešos, kuros ir veiktas vai bija jāveic sociālās apdrošināšanas iemaksas.

Likums par sociālo apdrošināšanu nosaka, ka uz sociālās apdrošināšanas iemaksām balstītu periodu personām var veidoties no 15 gadu vecuma, jo tikai no šāda vecuma personas ir attiecīgi pakļautas sociālajai apdrošināšanai. Šis 15 gadu vecums nav izvēlēts nejauši un tam pamatā ir vairāki apsvērumi, kāpēc tas tā ir noteikts.

Pirmām kārtām ir šis pamatizglītības iegūšanas pienākums, ko paredz izglītību regulējošie normatīvie akti, kas nosaka, ka pamatizglītības ieguve ir obligāta, un tās ieguve sākas no 7 gadu vecuma un ilgst 9 gadus, proti, pārsvarā gadījumu līdz 15 gadu vecumam.

Otrs pamats ir normatīvie akti, kas regulē personu nodarbināšanu, proti, Darba likums, kas nosaka, ka pastāvīgā darbā personas ir nodarbināmas no 15 gadu vecuma.. Tiesa, vienlaikus nav izslēgta iespēja, ka personas var tikt nodarbinātas agrāk, taču šiem darbiem nav pastāvīga darba raksturs un tie var būt tikai tādi, kas ir viegli bērnu drošībai, veselībai, attīstībai, tikumībai nekaitīgi.

Un šis 15 gadu vecums nodarbināšanai ir noteikts lielā mērā balstoties arī uz starptautiskās darba organizācijas 1973.gada konvenciju Nr.138 par minimālo vecumu, kas nosaka, ka personas nodarbināšana pastāvīgā darbā nav vēlama līdz laikam, kamēr ir iegūta pamatizglītība un nekādā gadījumā ne pirms 15 gadu vecuma sasniegšanas.

Arī tajos materiālos, ko es šodien iesniedzu tiesai, kas regulē personu uzņemšanu kolhozos un arī nodarbināšanu kolhozos, tieši tajā laikā, par kuru pieteikuma iesniedzējs šeit minēja, tieši par 50.gadiem, bija spēkā tādā Paraugnolikums lauksaimniecisko arteļu 1935.gada, kura 7.punkts nosaka, ka kolhozā ir uzņemamas un attiecīgi nodarbināmas personas no 16 gadu vecuma sasniegšanas. Arī tālākajos kolhozu paraugstatūtos, kas ir otrs dokuments, kas tika iesniegts, 3. punkts, min, ka par kolhoza biedriem var būt pilsoņi, kas sasnieguši 16 gadu vecumu. Tātad arī šeit šis te periods jeb nodarbināšanas vecums ir noteikts un arī 1988.gada Kolhozu nolikumā... paraugnolikumā... 3.punkts nosaka arī šo te 16 gadu vecuma sasniegšanu kā pamatu nodarbināšanai kolhozos. Vienlaikus gan paredzot izņēmumus attiecībā uz personām, kas ir jaunākas, bet tieši nosakot,

ka tās nodarbināmas izņēmumu gadījumos tikai ar kolhoza arodbiedrības piekrišanu.

Arī šajā laikā, par kuru ir runa, par 50.gadu beigu periodu, normatīvie akti, kas attiecas uz nodarbināšanu vispārējos gadījumos, konkrēti, KPFSR Darba likuma kodekss nosaka arī 16 gadu robežu, kā laiku, no kura personas ir pieņemamas pastāvīgā darbā.

15 gadu vecums kā laiks, kad persona ir pakļauta sociālajai apdrošināšanai, ir noteikts arī izvērtējot, cik lietderīga būtu personu apdrošināšana līdz šī te vecuma sasniegšanai un Labklājības ministrija, vērtējot šo te lietderību, ir konstatējusi, ka piemēram sociālās apdrošināšanas pakalpojums, kas ir tiesīgs uz bezdarbnieka pabalstu, tātad kuram ir apdrošināšanas stāžs ne mazāks par 1 gadu, un ja iemaksas bezdarba apdrošināšanai ir veiktas ne mazāk kā 9 mēnešus pēdējo 12 mēnešu periodā pirms bezdarba iegūšanas dienas, nozīmē, ka personas, kas ir jaunākas par 15 gadiem, šo pakalpojumu faktiski nevarētu izmantot lielākajā mērā, jo viņu nodarbināšanai ir īslaicīgs pagaidu raksturs un sasniegt šo kvalificēšanas periodu, kas ir noteikts bezdarbnieku pabalstam, viņam faktiski lielākajā mērā nebūtu iespējams.

Pārejošas darba nespējas apdrošināšanas pakalpojumi personām, kas ir jaunākas par 15 gadiem, daļēji jau tiek apmaksāti no valsts budžeta. Turklāt, līdz 14 gadu vecuma slima bērna kopšanai apdrošinātai personai jau šobrīd ir tiesības uz slimības pabalstu.

Arī attiecībā uz pensijas apdrošināšanu, jāatzīmē, ka šajā periodā veiktās sociālās apdrošināšanas iemaksas veido ļoti nelielu uzkrāto pensiju kapitālu. Laika posms no 15 gadu vecuma sasniegšanas līdz pensijas vecuma sasniegšanai ir pietiekams, lai uzkrātu likumā „Par valsts pensijām” noteikto apdrošināšanas stāžu un kapitālu.

Valsts obligātās sociālās apdrošināšanas sistēma ietver arī apdrošināšanu pret nelaimes gadījumiem darbā un arodslimībām. Par šo pakalpojumu jāsaprot, ka tā kā ir virkne Ministru kabineta normatīvajos aktos un arī Darba likumā noteikti ierobežojumi attiecībā uz personām, kas ir jaunākas par 15 gadiem, nodarbināšanu, nosakot konkrētus darbus, kuros viņus var nodarbināt un kuri ir viegli un kuros nav būtiski darba vides riski, tad šāda sociālā riska iestāšanās, proti, nelaimes gadījumu notikšana vai saslimšana ar arodslimību, šīs te iestāšanās varbūtība ir ļoti neliela.

Tātad šie bija apsvērumi, balstoties uz kuriem šis 15 gadu vecums normatīvajos aktos ir noteikts.

Attiecībā par pieteikuma iesniedzēja pausto viedokli, ka apstrīdētā tiesību norma neatbilst Satversmes 64.pantam, kas nosaka, ka likumdošanas tiesības pieder Saeimai, kā arī tautai šinī Satversmē paredzētajā kārtībā un apmēros,

uzskatām, ka apstrīdētās tiesību normas atbilstība augstāka juridiska spēka tiesību normām analizējama ne tikai saistībā ar likuma „Par valsts pensijām” pārejas noteikumu tād 1. un 2.prim punktu, bet arī saistībā ar citiem šā likuma pantiem, kā arī saistībā ar likumu „Par valsts sociālo apdrošināšanu”.

Tiesību uz sociālo apdrošināšanu un to īstenošanas kārtību Latvijā nosaka vairāki likumi. Vispirms tas bija likums par sociālo nodokli, kas bija spēkā līdz 1997.gada beigām, kurā bija noteikts, kas ir sociālā apdrošināšana... atvainojiet, kas ir sociāli apdrošinātā persona, tajā skaitā norādot, ka tā ir persona, kura ir sasniegusi 15 gadu vecumu.

Ar 1988.gada 1.janvāri minētā likuma vietā stājās likums „Par valsts sociālo apdrošināšanu”. Ar šo likumu noteica sociālās drošības sistēmas veidošanas un darbības principi, kā arī personu galvenās sociālās tiesības un pienākumi un minētais likums sociālo tiesību jomā ir uzskatāms par tiesiskā regulējuma ietvaru nosakošu likumu. Šī likuma 5.pants nosaka to personu loku, kuras ir obligāti apdrošināmas un iesaistāmas valsts obligātajā sociālajā apdrošināšanas sistēmā.

Saskaņā ar šo likumu par sociāli apdrošinātu personu tād var kļūt persona, kas ir sasniegusi 15 gadu vecumu. Līdz ar to likumdevējs jau ir noteicis minēto personu tiesības uz sociālās apdrošināšanas pakalpojumiem, saskaņā ar sociālās apdrošināšanas sistēmas speciālo likumu normām, tādējādi nodrošinot šo personu tiesības uz Satversmes 109.pantā garantēto sociālo nodrošinājumu sociālās apdrošināšanas veidā.

Saskaņā ar likumu „Par valsts pensijām” tiesības uz valsts sociālās apdrošināšanas pensiju ir personām, kuras ir bijušas pakļautas valsts obligātajai pensiju apdrošināšanai. Valsts pensijas apmērs ir atkarīgs no apdrošināšanas stāža, kurā ieskaitāmi mēneši, kuros veiktas vai bija jāveic apdrošināšanas iemaksas.

Izstrādājot likumu par pensijām bija atklāts jautājums, ko darīt un kā regulēt šos te periodus, kas nav balstīti uz sociālās apdrošināšanas iemaksām, un tād radušies pirms šī te perioda. Rezultātā pozitīvu risinājumu guva viedoklis, ka šie periodi ir ņemami vērā un pielīdzinot tos sociālās apdrošināšanas principiem balstītiem periodiem.

Tādēļ arī likumā „Par valsts pensijām” tika ietverta norma, kas to nosaka. Tād pārejas noteikumu 1. punktā.

Ja līdz 1990.gada 31.decembrim uzkrātie darba periodi netiktu pielīdzināti sociālās apdrošināšanas iemaksām balstītiem periodiem, tad to ieskaitīšana pensiju piešķiršanai nepieciešamajā stāžā saskaņā ar šo likumu vispār nebūtu iespējams.

Savukārt likums „Par valsts sociālo apdrošināšanu” nosaka, ka uz sociālās apdrošināšanas iemaksām balstīto periodu var veidoties tikai no 15 gadu vecuma. Līdz ar to apdrošināšanas perioda... apdrošināšanas stāžam pielīdzināmie periodi,

kas radušies līdz 1990.gada 31.decembrim, arī personai nevar būt no agrāka vecuma.

Attiecīgo noteikumu Nr.165, kas reglamentē likuma „Par pensijām” pārejas noteikumu 1. un 2.punktā noteikto apdrošināšanas perioda pierādīšanas, aprēķināšanas un uzskaites kārtību 2.punktā ir noteikts, ka darbu un tam pielīdzināmos periodus līdz 1991.gada 1.janvārim pielīdzina apdrošināšanas periodiem, kas balstīti uz sociālās apdrošināšanas iemaksām un tas veido apdrošināšanas stāžu, bet ne agrāk kā no dienas, kad persona ir sasniegusi 15 gadu vecumu.

Normatīvo aktu izstrādes procesā tiek ievērots princips, ka katram normatīvajam aktam ir jāiekļaujas vienotā veselumā, proti, tiesību sistēmā. Un ir jāņem vērā ne tikai normatīvais akts, kas ir izdevis deleģējumu, bet ir arī citi normatīvie akti.

Ja attiecīgo nozari regulē tātad vispārējās tiesību normas, tad izstrādājot šīs nozares speciālās tiesību normas, tām jābūt saskaņotām arī ar vispārējām tiesību normām. Un speciālajās tiesību normās nav jāregulē tie jautājumi, kuri jau ir regulēti vispārējās tiesību normās. Līdz ar to arī likumā „Par valsts pensijām” noteikts un īpaši uzsvērts, ka apdrošināšanas stāžā ieskaitāmi tikai periodi no 15 gadu vecuma, jo to jau nosaka likums „Par valsts sociālo apdrošināšanu”.

Ņemot vērā augstāk minēto, uzskatām, ka pieteikuma iesniedzēju apgalvojums, ka ne no likuma „Par valsts pensijām”, ne arī no citiem likumiem neizriet, ka likuma „Par valsts pensijām” pārejas noteikumu 1.punktā norādītajā periodā par darba periodu var atzīt tikai tādu periodu, kurā nodarbināta ir vismaz 15 gadu vecuma persona un ka izdodot šādu normu Ministru kabinets ir pārkāpis pilnvarojuma robežas.

Attiecībā uz pieteikuma iesniedzēju norādīto, ka likumdevējs nav deleģējis Ministru kabinetam noteikt apdrošināšanās stāžā ieskaitāmos periodus, būtu jāatzīmē, ka likuma „Par valsts pensijām” pārejas noteikumu 2.prim punktā ir teikts, ka šo pārejas noteikumu 1. un 2.punktā noteikto perioda aprēķināšanas, pierādīšanas un uzskaites kārtību nosaka Ministru kabinets. Šajā gadījumā mēs uzskatām, ka ir skaidri formulēti noteikumu galvenie virzieni, tajā skaitā arī norāde uz periodu aprēķināšanu. Periods sociālās apdrošināšanas normatīvo aktu izpratnē tātad ir laiks, no kura laika līdz kuram laikam attiecīgais periods ir ņemams vērā, piešķirot sociālo pakalpojumu un mēs uzskatām, ka tas tiešām arī attiecas uz laiku, no kura ir uzsākama perioda aprēķināšana, kas pielīdzināms darba stāžam.

Tātad noteikumu Nr.165 2.punktā noteiktais vecuma ierobežojums mūsaprāt izriet gan no likuma „Par valsts sociālo apdrošināšanu”, gan arī no likuma „Par valsts pensijām”.

Pieteikuma iesniedzējs pauž viedokli, ka apstrīdētā tiesību norma neatbilst Latvijas Republikas Satversmes 109.pantam, kas nosaka, ka ikvienam ir tiesības uz sociālo nodrošinājumu, vecuma, darba nespējas, bezdarba un citos likumā noteiktajos gadījumos. Satversmes 109.pantā nav noteikts ne konkrēts vecums, ar kādu personai rodas tiesības uz vecuma pensiju, ne arī pensijas apmērs, ne arī kāda īpaši pensijas shēmas noteikumi.

Satversme ar šo normu nebūt negarantē visām personām vienādu vecuma pensiju un līdz ar to šī norma paredz un pieļauj zināmas atšķirības sociālā nodrošinājuma saņemšanai.

Satversmes 109.pants garantē ikvienam tiesības uz sociālo nodrošinājumu, vecuma, darba nespējas, bezdarba un citos gadījumos. Un konstitucionālās tiesības uz šo sociālo nodrošinājumu vecuma gadījumā saturs ir noteikts likumā „Par sociālo drošību”. Tas ir noteikts arī likumā „Par valsts sociālo apdrošināšanu” un konkretizēts likumā „Par valsts pensijām”.

Tātad atbilstoši spēkā esošajam tiesiskam regulējumam, valsts ir nodrošinājusi personu ar valsts sociālās apdrošināšanas vecuma pensiju, un tādējādi īstenojusi Satversmes 109.pantā noteiktās personas tiesības uz sociālo nodrošinājumu.

Un tā ka mēs uzskatām, ka nav pārkāpta arī šajā gadījumā izdodot Ministru kabinetam normu, likuma deleģējums un nav neatbilstība tātad Satversmes 64.pantam, tad uzskatām, ka nav pamata runāt par neatbilstību Satversmes 109.pantam.

Uzskatām, ka nav pamatots pieteikuma iesniedzēju apgalvojums par to, ka apstrīdētā tiesību norma neatbilst Latvijas Republikas Satversmes 91.panta pirmajam teikumam, kas nosaka, ka visi cilvēki Latvijā ir vienlīdzīgi likuma un tiesas priekšā.

Satversmes tiesa, interpretējot Satversmes 91.pantu, ir atzinusi, ka vienlīdzības princips liedz valsts institūcijām izdot tādas normas, kas bez saprātīga pamata pieļauj atšķirīgu attieksmi pret personām, kuras atrodas vienādos un pēc noteiktiem kritērijiem salīdzināmos apstākļos.

Vienlīdzības princips pieļauj un pat prasa atšķirīgu attieksmi pret personām, kas atrodas atšķirīgos apstākļos, kā arī pieļauj atšķirīgu attieksmi pret personām, kas atrodas vienādos apstākļos, ja tam ir objektīvs un saprātīgs pamats.

Tātad, lai noteiktu, vai apstrīdētā norma atbilst Satversmes 91.panta pirmajam teikumam, ir jānoskaidro, vai personas ir vienādos un salīdzināmos apstākļos, vai apstrīdētā norma paredz vienādu vai atšķirīgu attieksmi, kā arī vai atšķirīgajai attieksmei ir objektīvs un saprātīgs pamats.

Lai noteiktu, vai un kuras personas grupas ir vienādos un salīdzināmos apstākļos, nepieciešams atrast šīs grupas vienojošo pazīmi. Uzskatām, ka personas

atrodas vienādos un salīdzināmos apstākļos faktā, ka ir sasniegušas vai sasniedz vecuma pensijai piešķiršanai nepieciešamo vecumu pēc 1995.gada 2.novembra nolikuma „Par valsts pensijām” spēkā stāšanās dienas un kurām saskaņā ar minēto likumu tiek piešķirta valsts sociālās apdrošināšanas vecuma pensija.

Šāda pieeja, kas paredz, ka pensiju sistēmā, kas veidota sociālās apdrošināšanas sistēmas ietvaros un balstīta uz sociālās apdrošināšanas iemaksām, darba periodā, kas uzkrāta līdz 1990.gada 31.decembrim, un darba periodu, kas uzkrāts pēc minētā datuma, tiek ieskaitīta apdrošināšanas stāžā no vienāda vecuma, proti, no 15 gadu vecuma.

Un līdz ar to mēs uzskatām, ka tas ir objektīvs un saprātīgs pamats un atbilst tiesiskās vienlīdzības principam, kas noteikts Satversmes 91.pantā.

Apstrīdētās tiesību normas leģitīmais mērķis ir nodrošināt sociāli taisnīgu apdrošināšanas stāža aprēķināšanu personām, kurām saskaņā ar likumu „Par valsts pensijām” tiek piešķirta valsts sociālās apdrošināšanas vecuma pensija, kas tiek finansēta no valsts sociālās apdrošināšanas speciāla budžeta un kuras līdzekļus veido nodarbināto veiktās sociālās apdrošināšanas iemaksas valsts vecuma pensijai un šī norma paredz vienādu attieksmi, jo, pieprasot pensiju vecums, no kāda tiek uzskaitīts apdrošināšanas un tam pielīdzinātais stāžs, ir vienāds, proti, 15 gadi.

Pamatojoties uz augstākminēto, lūdzu apstrīdēto tiesību normu atzīt par atbilstošu Satversmei un neapmierināt pieteikumā ietverto prasību.

Paldies.

G.Kūtris.

Paldies. Cienījamā tiesa, lūdzu jautājumus. Lūdzu!

V.Skudra.

Sakiet, lūdzu, runājot par šiem vienādiem apstākļiem. Persona strādā, kā jau te pieteicēji teica, no 14 gadiem, teiksim, pilnu darba gadu. Kur šo gadu ieskaita? Kas šis gads ir, ja persona ir strādājusi nevis no 15, bet no 14 gadiem pilnu darba gadu?

E.Korčagins.

Patiesībā uz apdrošināšanas stāžu, kas veidojas, kas ir pamats pensijai...

V.Skudra.

Uz darba stāžu? Kāpēc viņš nevar būt darba stāžā?

E.Korčagins.

Ja mēs runājam par to, kāpēc līdz 15 gadu vecumam nevar būt tajā stāžā, kas var būt uz pensiju apdrošināšanu, es jau minēju... Tātad ir vairāki apstākļi, kas pamatojoties gan uz lietderības, gan uz citiem saistītiem normatīviem aktiem, nebūtu vēlams.

V.Skudra.

Nu, tas ir skaidrs, bet kā mēs nosauksim šo darba periodu?

E.Korčagins.

Es domāju, ka viņš noteikti var tikt ieskaitīts darba stāžā, bet viņš attiecībā uz pensijas iegūšanu nebūs ieskaitīts...

V.Skudra.

Bet var tikt ieskaitīts darba stāžā.

E.Korčagins.

Jā, jo cilvēks ir strādājis.

V.Skudra.

Paldies.

G.Kūtris.

Tad man ir saistībā ar šo pašu jautājumu un atbildi ir nākošais jautājums līdzīgs, kā bija pieteikuma iesniedzējam. Sakiet, lūdzu, vai līdz 1990., 1995. gadam... nu, pieņemsim, 1990. gadam, vai darba stāžs, jebkurš darba stāžs neveidoja tiesības uz zināmu pensiju? Nevis no 15 gadiem, bet, teiksim, arī no 14, varbūt arī agrāk...

E.Korčagins.

Man jāatzīst, ka es visās detaļās nepārzinu, kāda bija pensijas piešķiršanas kārtība līdz šim gadam... Es pieļauju, ka varbūt Labklājības ministrija varētu šajā gadījumā sniegt pilnīgāku atbildi.

G.Kūtris.

Es saprotu, ka mēs nevarētu teikt, ka 2002.gada vai 1995.gada likums nevarētu regulēt pensijas saņemšanas kārtību 60., 70. un 80.gados. Ja? Atpakaļejoša spēka šiem likumiem nevarētu būt.

Man ir tāds jautājums saistībā... tieši par 64. Satversmes panta ievērošanu. Par deleģējumu. Likumā „Par valsts pensijām” pārejas noteikumos, kur šis deleģējums ir ietverts Ministru kabinetam un izteikta šā visu saistība ar pensiju

apreķināšanu, 1.punktā ir teikts tā: līdz 1990.gada 31.decembrim Latvijas pilsoņiem Latvijas teritorijā un bijušās PSRS teritorijā uzkrātie darba un tam pielīdzinātie periodi, kā arī šā punkta 10.apakšpunktā minētais ārpus Latvijas uzkrātais periods ir pielīdzināts apdrošināšanas stāžam.

Sakiet, lūdzu, likumdevējs šeit neierobežoja personu grupu kaut kādā vecumā, bet visu darba stāžu pielīdzina apdrošināšanas stāžam. Kāpēc jūs domājat, ka Ministru kabinetam bija tiesības ierobežot šo grupu ar kaut kādu vecumu?

E.Korčagins.

Tas, kāpēc Ministru kabinets ir ierobežojis un Ministru kabineta noteikumos noteikts šis 15 gadu vecuma periods, mūsaprāt, izriet jau no likuma „Par valsts sociālo apdrošināšanu”, kur ir noteikts, ka šie periodi, kas ir veidojušies līdz šim te gadam, proti, līdz 1990.gada 31.decembrim, ir pielīdzināmi apdrošināšanas stāžam.

G.Kūtris.

Tātad jūs par izejas punktu uzskatāt šo likuma „Par sociālo apdrošināšanu”... šos 15 gadus?

E.Korčagins.

Jā.

G.Kūtris.

Ja jūs uzskatāt, ka šis deleģējums dod tiesības Ministru kabinetam 15 gadus noteikt par robežu, kāpēc jūs Ministru kabineta noteikumos esat pārkāpuši šo deleģējumu un 40. punktā minētajām personām dodat iespēju agrāk sākt uzskatīt šo stāžu?

E.Korčagins.

Attiecībā uz personām, kas ir minētas 40.pantā, tātad politiski represētajām personām un pretošanās kustības dalībniekiem, šeit šis te ilgākais periods ir noteikts balstoties uz pieņemtajiem likumiem „Par politiski represētās personas statusa noteikšanu komunistiskajā un nacistiskajā režīmā cietušajiem”, kā arī uz likumu „Par nacionālās pretošanās kustības dalībnieku statusu”, kas paredz šīm te personām īpašas tiesības un pasaka, ka pretošanās kustības dalībnieki ir pielīdzināmi savās tiesībās politiski represētajām personām.

G.Kūtris.

Kādas īpašas tiesības...ja jūs drīkstētu nosaukt... Kur ir šo 15 gadu robeža nosvītota?

E.Korčagins.

Nē, 15 gadu robeža precīzi nav minēta, bet ir noteikts, ka valstī tātad attiecībā uz šīm personām ir... tātad valsts nodrošina politiski represēto personu tiesību atjaunošanu civilo, ekonomisko un sociālo tiesību sfērā...

G.Kūtris.

Vēl ir jautājums saistībā ar šo pašu likumā ietvertu pārejas noteikumu pirmajiem punktiem... pirmajiem diviem punktiem, jo 2.prim dod tikai deleģējumu... Pēc vispārējiem kritērijiem ir tāda norma, ka likumdevējs parasti, ja ķeras pie kāda jautājuma atrisināšanas, tad šo jautājumu vienādā līmenī pats atrisina un parasti tālāk Ministru kabineta nedeleģē neko savādāk noregulēt. Vismaz samērā skaidri pasaka savas domas, ko skaitīt un ko neskaitīt. Un ja paskatās likuma pārejas noteikumos, tad pirmais punkts satur 11 apakšpunktus, otrais punkts satur 7 apakšpunktus... kur ir runa par dažādām personu grupām, kurām ir vai nav tiesības uz šo darba stāžu ieskaitīt tajā apdrošināšanas periodā. Tur ir gan mātes, kas audzina bērnus, gan algots darbs reliģiskajās organizācijās, un tā tālāk.

Sakiet, lūdzu, kāpēc Ministru kabinets uzskata, ka likumdevējs šo uzskaitījumu nav devis izsmeļošu un ir vajadzējis sniegt vēl savu papildus uzskaitījumu... papildus ierobežojumus...

E.Korčagins.

Nu, vienkārši, izstrādājot Ministru kabineta noteikumus šī te norma par 15 gadiem tika skatīta kontekstā ar valsts sociālo apdrošināšanu un tika iekļauta noteikumos, lai šo te piemērošanu noteiktu pēc iespējas precīzāku un vienkāršāku.

G.Kūtris.

Tad vēl ir jautājums. Sakiet, lūdzu, kādā veidā jūs varbūt varētu vienkāršāk pastāstīt, kādā veidā šī norma attiecas uz deleģējumā ierakstīto pienākumu noteikt... nu, pieņemsim, perioda aprēķināšanas kārtību. Es saprotu, ka tā pierādīšana un uzskaitē noteikti nav.... un kāpēc šo normu neielika, kā pieteikuma iesniedzējs teica, 4.nodaļā, kur ir runa par aprēķināšanas kārtību.

E.Korčagins.

Kā jau es minēju, tad tajā aprēķināšanas kārtībā tiek noteikta, lai noteiktu periodus, kuri ir ieskaitāmi darba stāžā. Un šis jautājums, kaut arī viņš nav ielikts tieši tajā sadaļā, kas attiecas uz aprēķināšanas kārtību, šī te norma attiecībā uz 15 gadiem, viņa ir noteikta noteikumu vispārīgajos noteikumos un tātad ir attiecināma uz visiem noteikumiem.

G.Kūtris.

Vēl viens jautājums saistībā ar jūsu šodien iesniegtajiem papildus dokumentiem. Sakiet, lūdzu, vai šie dokumenti regulē arī ierobežojumus nodarbināt personas tajos kolhozos jeb arteļos, jeb arī tur ir tikai par uzņemšanu biedros?

E.Korčagins.

Par uzņemšanu biedros un nodarbinātību.

G.Kūtris.

Kurā punktā ir par nodarbināšanu, ja drīkst zināt?

E.Korčagins.

Piemēram, tajā dokumentā, kas ir attiecībā... piemēram, šajā 1935.gada paraugnolikumā ir 13.punkts, kas nosaka, ka visus darbus saimniecībā veic šie te attiecīgie arteļa biedri. Un 7.punkts nosaka par to, no kāda vecuma var kļūt par biedru.

G.Kūtris.

Es atvainojos, šajā 13.punktā otrais teikums saka... tas gan ir krievu valodā... ka tiek pieļauts lauksaimniecības darbos ņemt uz līguma pamata arī citas personas. Tur nav ierobežojumu... Ierobežojums ir attiecībā uz biedriem.

E.Korčagins.

Bet ir arī vienlaikus nodarbinātību regulējošie normatīvie akti tajā pašā laikā noteikuši ir šo te vecumu kā minimālo...

G.Kūtris.

Sakiet, lūdzu, vai starptautiskais dokuments, Konvencija Nr.138, kas ir pieņemta 1973.gadā un saka, ka vismaz minimālais vecums darbam nedrīkst būt zemāks par 15 gadiem... tas ir tad, kad ir obligātā izglītība pabeigta attiecīgajā valstī... Sakiet, lūdzu, vai pirms... pirmkārt, vai 1973.gada konvencija bija spēkā Padomju Savienībā, tajā skaitā, Latvijā līdz 1990.gadam, Un otrs jautājums – vai šī konvencija var noteikt obligātās izglītības vecumu Latvijā arī 40. un 50.gados, 60.gados?

E.Korčagins.

Attiecībā uz to, vai viņa bija spēkā padomju laikā un Padomju Savienībā, to es nemāku teikt. Latvijā viņa ir ratificēta 2006.gadā un protams, viņa nevar noteikt nodarbināšanas noteikumus 40. un 50.gados.

G.Kūtris.

Tāpat iespējams, ka 40. un 50.gados obligātās izglītības vecums bija zemāks un cilvēki varēja uzsākt darbu arī agrākā vecumā.

E.Korčagins.

Obligātās izglītības iegūšanas vecums, līdz kuram viņa ir iegūstama, viņš varēja būt zemāks, bet tajā pat laikā attiecībā uz nodarbināšanu, bija tomēr jāņem vērā šie te darba tiesību regulējošie normatīvie akti. Proti, šis KPFSR darba likumu kodekss, kas nosaka 16 gadu vecumu kā laiku, no kura cilvēks var tikt nodarbināts pastāvīgā darbā.

G.Kūtris.

Sakiet, lūdzu, vai tālaika Darba likums un pensiju likumdošana neparedzēja šo darba stāžu, kas ir uzkrāts arī agrākajos gados, teiksim, 12, 13, 14 gados, piemēram, vasarā strādājot šos mēnešus. Vai tie neveidoja darba stāžu pensijas izmaksām?

E.Korčagins.

Kuros laikos?

G.Kūtris.

40., 50. un arī 60 gadi.

E.Korčagins.

Man nav informācijas.

G.Kūtris.

Un visbeidzot no manas puses jums jautājums attiecībā par 109. – par tiesībām uz sociālo... šīs sociālās tiesības. Liekas, ka likumā par sociālo drošību un arī citos likumos, kas regulē sociālo kaut kādu palīdzību no valsts puses, ja tā nav tikai tāda tīri sociāla palīdzība sakarā ar to, ka cilvēks neko nav spējis darīt, bet viņam ir kaut kā jāizdzīvo... Principā tā norma, tā sociālā palīdzība, ko valsts sniedz cilvēkam, parasti ir saistīta ar šī cilvēka ieguldījumu valstī. Vismaz attiecībā uz pensijām. Šobrīd mēs sakām, ka atkarībā no viņa iemaksām šajā fondā. Bet agrāk šī pensija bija atkarīga no darba stāža.

Kā jūs domājat, vai šī sociālo tiesību būtība proporcionāli cilvēkam sniegt šo atbalstu vecumdienās nav saistīta arī ar proporcionālu viņa ieguldīto darbu kopumā? Vai tomēr mēs varam likumā noteikt kaut kā, ka daļu nosvītrosim?

E.Korčagins.

Es domāju, ka lielā mērā, protams. Šīs tiesības cilvēkam ir balstītas uz to darbu, ko viņš ir veicis un attiecīgi šobrīd uz tām iemaksām, ko cilvēks ir izdarījis, tātad apdrošinot šo te riska iestāšanos, proti, pensijas vecuma iestāšanos. Bet tajā pat laikā es domāju, ka ar likumu ir iespējams precizēt attiecībā uz kuru nostrādāto laiku šādas tiesības personai ir nosakāmas, proti, kurš ir tas laiks nostrādātais, kas būtu ieskaitāms un ņemams vērā šo te tiesību uz sociālo nodrošinājumu piešķiršanu.

G.Kūtris.

Nē, es saprotu, ka normatīvi tehniski var visu ko izdarīt. Es domāju par pašu sociālo tiesību principu. Nevis normatīvu izvēlēto vienu atskaites datumu, bet sociālo tiesību principu. Viņš ir ieguldījis valsts izaugsmē nu... ja, teiksim, mēs par padomju valsts izaugsmi nerunājam... bet mēs varam teikt, ka mūsu visu kopā cilvēku, kas Latvijā šobrīd dzīvo, izaugsmē viņš ir ieguldījis savu darbu. Vai mēs varam pateikt tā, ka mēs varam proporcionāli .. nevis proporcionāli, bet vienu daļu no viņa ieguldījuma nosvītrot, ka viņam līdz ar to... tas nerada papildus kaut kādu nedaudz lielāku sociālo labumu vecumā.

E.Korčagins.

Es domāju, ka galvenokārt ir jāņem vērā viss tas cilvēka darbs, kuru cilvēks ir sācis strādāt jau pēc laika, kad viņam ir bijuši pamatā citi pienākumi. Proti, līdz 15 gadiem viņa pamatpienākums tomēr ir iegūt izglītību.

G.Kūtris.

Es atvainojos... 15 gadi ir 2000. gads... 1990. gads. Bet agrāk?

E.Korčagins.

Teiksim, tas pamats pirmais ir cilvēkam ir līdz noteiktam vecumam iegūt attiecīgo izglītību. Un šis darbs, ko cilvēks veic šajā laikā, ir tikai pagaidu raksturs, lai piemēram, dotu iespēju cilvēkam iegūt darba praksi vai nopelnīt sev kaut kādus vasarā ienākumus vai kādu citu mērķu labad un šis laiks, ko cilvēks strādā, jau pārejot no izglītošanās uz darba dzīvi, tas noteikti ir pilnā mērā ieskaitāms šajā laikā.

G.Kūtris.

Vai tienešiem ir kādi jautājumi? Krūmas kundze.

K.Krūma.

Man ir jautājums. Vai jūs varētu precizēt, kāds būtu jūsu pretarguments pieteicēju argumentam par to, ka faktiski šobrīd spēkā esošie normatīvie akti

paredz šo normatīvo aktu piemērošanu ar atpakaļejošu datumu. Respektīvi, piemērojot šobrīd spēkā esošos principus attiecībā uz cilvēkiem, kas ir strādājuši līdz 1990.gadam. Šis 15 gadu vecums...

E.Korčagins.

Vispirms ir jāsaprot, ka kaut kādā veidā veidojot šo te sociālās apdrošināšanas sistēmu un nosakot šo te kārtību, kādā tiek piešķirtas šīs pensijas, bija jānosaka kaut kāds veids, kādā ir ņemami vērā šie te periodi, ko persona ir strādājusi iepriekš. Līdz ar to šis normatīvais regulējums bija nepieciešams un tieši tāpēc tāds arī tika iekļauts nosakot, kuri periodi līdz 1990.gada 31.decembrim ir ņemami vērā aprēķinot personai pensiju.

Savukārt tajā brīdī, kad personai iestājas pensija, gan, teiksim, tām personām, kurām periodi ir veidojušies līdz 1990.gada 31.decembrim, gan arī personām, kurām šie periodi ir veidojušies, teiksim, pēc, šī te pieeja ir vienāda abos gadījumos! Un šis te periods, no kura viņām sāk uzskaitīt periodus un līdz kuram, ir pilnīgi vienāds.

K.Krūma.

Un sakiet, vai izvērtējot atbilstību 109. Satversmes pantam jūs esat arī veikuši kādus sociāli ekonomiskus apsvērumus? Ja tas 15 gadu vecums nebūtu tas atskaites punkts... bet pensija tiktu aprēķināta ņemot vērā to, ka persona ir sākusi strādāt agrāk...

E.Korčagins.

Šādus aprēķinus, kādi tie varētu būt, ja tiktu pieskaitīts, piemēram, viss personas nostrādātais laiks, šobrīd ir diezgan grūti veikt, ņemot vērā, ka tas ir ļoti individuāli un katrai personai tas varētu būt atšķirīgs... Mūsu skatījumā tas varētu prasīt gan būtiskus administratīvus resursus aprēķināt katrai personai precīzi šo te nostrādāto laiku arī pirms, bet kaut kādi šie te aprēķini nelieli un ļoti aptuveni Labklājības ministrijā šobrīd ir veikti.

G.Kūtris.

Interesanti, kā ar šo sarežģīto darbu tika galā līdz 1995.gadam, kad pat datoru nebija visiem? Kā šo stāžu aprēķināšanu veica pa gadiem un mēnešiem? Paldies.

Vēl jautājumi būtu tiesnešiem? Pieteikuma iesniedzējam būtu jautājumi?

A.Kovaļevska.

Jā, man būtu daži jautājumi. Pirmais jautājums. Jūs minējāt, ka tāpat ir jāņem vērā arī tajā laikā spēkā esošie akti, kas regulēja nodarbinātību vai arī,

teiksim, kaut kāda veida darbu kolhozā, kuros esot noteica, ka 16 gadi ir šis vecums. Bet vai jums ir kaut kādi fakti, materiāli, kas apliecina, ka, teiksim, šis te paraugolikums Latvijā jau no pirmās iekļaušanas dienas tātad Padomju Savienībā tika piemērots visiem un kā jūs šajā kontekstā varat komentēt arī lietas materiāliem pievienoto izziņu, ka, piemēram, jau minētais Andris Ziemeļnieks ar visu ģimeni kolhozā par biedru tika ieskaitīts 1949.gadā, kad viņam bija 5 gadi. Un vai nav gadījumā nav tā, ka sākotnēji to neņēma vērā un tas tika kā jau tāds viennozīmīgs princips ieviests tikai vēlāk.

E.Korčagins.

Izdoto izziņu es nevarēšu komentēt. Bet attiecībā uz to, vai šie te arteļa paraugolikumi bija spēkā Latvijā uz to laiku, apliecina Mazā Latvijas enciklopēdija, kas ir izdota 60.gados un kas nosaka, kas ir kolhoznieks un atsaucas tieši uz šiem te paraugolikumiem.

A.Kovaļevska.

Tātad jums nekādu tādu materiālu, kas pierāda, ka tie patiešām arī vienmēr tiktu piemēroti, jums nav.

E.Korčagins.

Nē.

A.Kovaļevska.

Un jautājums, ko es jums gribēju jautāt arī precizējot... Jūs minējāt, ka mums ir likums par sociālo apdrošināšanu, ka ir 15 gadi un citi... bet vai mums ir šobrīd kāda likuma norma, kurā tieši precīzi ir pateikts, ka tātad attiecībā uz šiem te darba periodiem, kas uzkrāti līdz 1991.gadam, ka šo stāžu var veidot tikai nu... pēc 15 gadu vecuma uzkrātie... kur tieši tā arī būtu pateikts? Vai to jūs to drīzāk tā pastarpināti secināt?

E.Korčagins.

Tas tieši izriet, mūsaprāt, no likuma „Par valsts sociālo apdrošināšanu” un no likuma „Par valsts pensijām” pārejas noteikumiem.

A.Kovaļevska.

Tātad normas, kurās ir tieši tā rakstīts... likuma normas tādas nav... tas ir tikai ierakstīts Ministru kabineta noteikumos, vadoties no secinājumiem, kurus jūs izdarāt pēc Darba likuma un Valsts sociālās apdrošināšanas likuma.

E.Korčagins.

Šāda te kārtība izriet no šiem abiem augstāk minētajiem...

A.Kovaļevska.

Skaidrs. Un pēdējais jautājums, ko es gribēju jautāt. Jūs runājot arī par 91.pantu un arī atbildot uz tiesas jautājumiem, jūs teicāt, ka tātad visas personas, kas sasniedz pensijas vecumu un kam rodas tiesības uz pensiju, tātad vienādos salīdzināmos apstākļos un tāpēc pret tām ir jāizturas vienādi, tātad jāpiemēro 15 gadi kā kritērijs... Bet vai šajā gadījumā mums nesanāk, ka mēs pārkāpjām 91.pantu, teiksim, otrajā šajā te definējumā, ka nedrīkst izturēties vienādi pret atšķirīgiem un proti, vai šajā gadījumā tas, ka personas pēc 1990.gada tātad pamatizglītību varēja iegūt tikai 15 gadu vecumā, savukārt personas pirms 1990.gada, tātad līdz 1962.gadam, varēja iegūt arī līdz 14 gadu vecumam... Vai tas nav pietiekami, lai pateiktu, ka viņas ir atšķirīgos apstākļos un tāpēc nedrīkst izturēties vienādi.

E.Korčagins.

Manuprāt, ir jāņem vērā, ka ne tikai šis te izglītības iegūšanas vecums, līdz kuram tiek iegūta pamatizglītība, bet arī darba tiesības regulējošie normatīvie akti. Un, kā es jau minēju, šajā laikā tātad gan attiecībā uz kolhoziem, gan attiecībā uz nodarbinātību vispār šis te minimālais vecums, par kuru es runāju, 50.gadu beigās bija 16 gadu vecums. Līdz ar to likumdevējs jau, var teikt, ir gājis nedaudz tālāk un noteicis šo vecumu 15 gadi, kas jau ir zemāks nekā laiks, no kura persona varēja tikt nodarbināta.

Un mūsaprāt, piemērojot vienādu kārtību attiecībā uz 15 gadu termiņu personām gan pirms, gan pēc 1990.gada 31.decembra, manuprāt, tieši tiek radīti vienādi apstākļi un vienāda attieksme attiecībā pret viņām, un ja mēs personām, kas ir strādājušas agrāk, uzskaitītu viņām šos te periodus, ko viņas ir nostrādājušas arī līdz 15 gadu vecuma sasniegšanai, manuprāt, tad radītu arī atšķirīgu attieksmi pret šīm personām, kas tiek nodarbinātas šobrīd pēc 1990.gada 31.decembra.

G.Kūtris.

Vairāk jautājumu nav. Paldies. Vai tiesnešiem nav vēl kādi jautājumi radušies? Nav. Paldies Ministru kabineta pārstāvim.

Tālāk tiesa pāriet uz klausīt pieaicinātās personas.

Šodien mums ir pieaicinātas kopumā četras personas. Vai pieteikuma iesniedzējam un Ministru kabineta pārstāvim ir kādi priekšlikumi par pieaicināto personu uz klausīšanas kārtību?

A.Kovaļevska.

Pēc tiesas ieskatiem.

G.Kūtris.

Tiesa, uz vietas apspriežoties nolēma, ka tiks uzklausītas pieaicinātās personas tādā kārtībā, kā bija iekļautas tiesneša ziņojumā.

Un pirmais tiek aicināts Latvijas Republikas Saeimas pilnvarotais pārstāvis, Saeimas Juridiskā biroja vadītājs Gunārs Kusiņš.

Lūdzu jūsu vērtējumus attiecībā uz tiem jautājumiem, ko tiesa ir jau uzdevusi.

G.Kusiņš.

Godātā tiesa! Es gribu vērst jūsu uzmanību uz to, ka Saeima ir nosūtījusi Satversmes tiesai savu viedokli rakstveidā un es vēlētos tikai balstoties uz tām diskusijām, kas notika, vērst atsevišķus akcentus šajā informācijā, ko Saeima rakstveidā sniedza.

Pārejas noteikumu 1.punktā ietvertie vārdi „līdz 1990.gada 31.decembrim Latvijas pilsoņiem Latvijā teritorijā un bijušās PSRS teritorijā uzkrātie darba un tam pielīdzinātie periodi”... acīmredzot, šeit ir izraisījuši diskusijas par to, vai Saeima ir domājusi „darba” pašreizējā terminoloģijā, ko mēs saprotam ar darba periodiem, vai ar „darba”, to, ko saprata ar darbu padomju laika terminoloģijā. Un, cik es saprotu, tad rodas neskaidrības, vai šis deleģējums ietvēra šā termina mūsdienu izpratni vai šā termina padomju laika izpratni, kas ir darba periods un uz ko jau radās debates, vai šie padomju darba periodi jeb padomju laikā nostrādātie darba periodi veidoja pensiju.

Jebkurā gadījumā man neliekās pietiekoši argumentēts viedoklis, ka Saeimā nedeva pilnvarojumu Ministru kabinetam gan noteikt vienu, gan otru, jo no pārejas noteikumiem ir pilnīgi skaidrs, ka šis ir minēts par termiņu, kas ir bijis līdz 1990.gada 31.decembrim. Tātad, šajā deleģējumā, mūsaprāt, ir ietverts šī termina „darba” un tam pielīdzināto periodu tas nolūks, ka Saeima vēlējās, ka Ministru kabinets nosaka atbilstoši tam, kā tika izprasts „darbs” padomju laikā. Un, cik es saprotu, par to nav nekādu šaubu, ka šeit vienīgais juridiskais pamats varētu būt tā laika, tātad padomju perioda darba tiesiskās attiecības reglamentējošie normatīvie akti. Un, cik es saprotu, tad otra daļa, tātad uzkrātie darba un tam pielīdzinātie periodi... likumdevējs ir uzskatījis par pašsaprotamu šos vārdus „darba periodi”. Savukārt par „tiem pielīdzinātajiem periodiem” un dažiem citiem, kur ir dots ļoti detalizēts uzskaitījums, pārejas noteikumu 1. un 2.punktā, es gribētu vērst tiesas uzmanību uz to, ka šeit likumdevēja iecere ir bijusi arī precīzi pateikt, kuri ir pielīdzinātie periodi, jo, cik es saprotu, par atsevišķām jomām varētu būt jautājumi.

Un es vēlētos vērst tiesas uzmanību, piemēram, uz pirmā pārejas noteikuma punkta 3.apakšpunktu: „Dienests ierindas un komandējošā sastāva amatos

iekšlietu iestādēs, izņemot VDK.” Tātad likumdevējs pilnīgi pašsaprotamu iemeslu dēļ izslēdza vienu konkrētu jomu no... lai būtu pilnīgi skaidrs, ka padomju laikā šāds ieraksts būtu pilnīgi neiespējams, taču pašreiz tātad šis netiek ņemts vērā, tātad likumdevējs ir skaidri norādījis, ka izņemot VDK. Līdz ar to likumdevējam bija atšķirīgs detalizācijas līmenis gan attiecībā uz pielīdzinātajiem periodiem, kur bija ļoti precīzi jānorāda, kas ir un kas nav un šeit notika lietderības izvērtēšana. Savukārt atkarībā uz darba periodiem, tad šeit būtu saprotams tajā padomju laika terminoloģijā, lai gan šis vārds ir pašsaprotams gan mūsdienās, gan tajā laikā.

Papildus tam es vēlētos vērst tiesas uzmanību, ka izdodot Ministru kabineta noteikumus, Ministru kabinets nav pilnīgi brīvs un viņam ir jāievēro ne tikai tā norma, kas ir paredzējusi šo deleģējumu, bet arī citas tiesību normas. Un ne tikai tiesību normas, kas ir šajā likumā, bet arī citas tiesību normas, kas ir citos likumos un Ministru kabinetam pieņemot noteikumus, teiksim, būtu jāievēro Valsts valodas likums, ka noteikumi ir jābūt valsts valodā, Ministru kabinetam, izdodot noteikumus, būtu jāievēro arī Satversmes 91.pants un arī citi Satversmes panti, teiksim, Satversmes 1.pants, no kura izriet tiesību princips... Ministru kabinetam izdodot noteikumus ir jāņem vērā arī Latvijai saistošie akti: gan starptautiskie līgumi, gan tās prasības, kas izriet no Latvijas dalības Eiropas Savienībā.

Pie šādas shēmas manuprāt nepareizs būtu apgalvojums, ka šis deleģējums neietvēra šo padomju laiku un tāpēc šī deleģējuma nav. Manuprāt, tas neatbilst patiesībai, jo, kā es jau norādīju, mūsaprāt pārejas noteikumu 1.punkts šo terminu „darba” ietver gan to padomju periodu, gan pašreizējo.

Attiecībā uz to, vai šis deleģējums ir izpildīts pilnīgi precīzi, es gribētu atkārtoti norādīt uz to, ka tas ir minēts Saeimas informācijā priekšpēdējā rindkopā, uz to, ka būtu jāizvērtē, vai attiecīgajā laika posmā bija iespējams legāls darbs, bija iespējams tāds darbs, kas atbilda tā laika darba tiesiskās attiecības reglamentējošajiem normatīvajiem aktiem un vai tas tika ieskaitīts.

Līdz ar to Saeima uzskata, ka šinī gadījumā šis deleģējums ir izpildīts no Ministru kabineta puses un šis regulējums tieši izriet no likuma normu prasībām.

Paldies.

G.Kūtris.

Paldies jums par viedokli. Lūdzu, tiesneši, vai jums ir kādi jautājumi Saeimas pārstāvim? Tiesnesis Skudra.

V.Skudra.

Par jūsu minēto viedokli rakstveidā. Priekšpēdējā rindkopā ir teikts, ka : vēršam tiesas uzmanību uz to, ka šajā lietā ir jāizvērtē, vai attiecīgajā laika posmā

saskaņā ar tālākajiem normatīvajiem aktiem un starptautiskajiem līgumiem personu varēja likumīgi nodarbināt pirms 15 gadu vecuma sasniegšanas. Ja tas ir bijis iespējams, tad apstrīdētā norma un citu likumu normas nav tulkojamas gramatiski un mehāniski.

Gribētos, lai šo rindkopu paskaidro.... tā diezgan grūti ir saprotams, ko ar to ir Saeima domājusi.

G.Kusiņš.

Attiecībā uz pirmo teikumu es jau mēģināju paskaidrot... vai šeit būtu jāvērtē attiecīgajā laika posmā, teiksim, 1958. vai 1962. gadā, spēkā esošie normatīvie akti. Man šķiet, ka arguments tas, ka personu, teiksim, 5 gadu vecumā var uzņemt kolhozā, nevar būt par pamatu, lai to atzītu par legālu darbību, jo ir pilnīgi, manuprāt, nepareizi tad iziet no faktiskā un faktisko pasludināt par leģitīmo.

Attiecībā uz otro teikumu. Šis no Saeimas puses ir pieļāvums: ja tas ir bijis iespējams, jo Saeima šinī gadījumā nevērtēja šo lietu tādā izpratnē, ka mēs mēģinām atrast, vai ir bijis kāds gadījums, mēs tikai vēlējāmies norādīt, ka teorētiski ir iespējams varbūt atrast kaut kādu darba tiesību reglamentējošo normatīvo aktu, kurā tas ir bijis, teiksim, pieļauts no 14 ar pus gadiem. Saeimas rīcībā šāda normatīvā akta nebija un Saeima ar šo pārejas noteikumu 1.punktu deleģēja šo darba tiesību izvērtēšanu Ministru kabinetam, gan attiecībā uz pašreizējo laiku, gan arī attiecībā uz padomju periodu. Ņemot vērā, ka šī izpratne par darba laiku diži nav mainījusies no padomju laikiem līdz mūsdienām, tā ir tāda pašsaprotama lieta. Šeit šis te otrais teikums ir kā pieļāvums. Vienkārši Saeimas rīcībā šādu dokumentu nebija. Mūsu rīcībā bija šie kolhozu paraugstatūti, ko gan mēs sākām pētīt, tikai gatavojot informāciju lietai. Un arī tur mēs saskārāmies ar to, ka nu patiesībā būtu ļoti dīvaini, ja tiktu atrasts kāds normatīvais akts, kur atļautu darbu, teiksim, no 5 gadu vecuma.

G.Kūtris.

Man ir trīs jautājumi. Tikko par jūsu stāstīto. Sakiet, lūdzu, ja jums neizdevās atrast normatīvo aktu, kas regulē, jo kura drīkst strādāt. Vai tas nenozīmē, ka šāda normatīvā regulējuma nebija un cilvēks varēja strādāt tad, kad viņu pieņēma darbā?

G.Kusiņš.

Nē. Es varbūt nedaudz precizēju savu atbildi. Saeimas atbildes rakstā ir arī norādīts, ka šinī gadījumā ir jābūt iespējai likumīgi nodarbināt pirms 15 gadu vecuma sasniegšanas.

G.Kūtris.

Es to saprotu par 2000.gadu. Bet sakiet, kāpēc jūs uzskatījāt, ka 15 gadīgu ir likumīgas tiesības nodarbināt 1940.gadā?

G.Kusiņš.

Saeima neuzskatīja, ka bija likumīgas tiesības nodarbināt 1940.gadā. Saeima deleģēja šo noteikšanu Ministru kabinetam caur pārejas noteikumu 1.punktu, kur termins „darba” ir saprotams arī kā deleģējums un no konteksta tas ir skaidri saprotams, ka tas ir attiecināms uz periodu pirms 1990.gada, tātad uz to padomju periodu un bija pilnīgi pašsaprotams, ka Ministru kabinetam tas nevarētu radīt pilnīgi, teiksim, nepārvaramas pūles konstatēt tos padomju darba periodus. Jo nu... jūs jau teicāt, ka bija pensiju uzskaites sistēma un bez datoriem tika galā...

G.Kūtris.

Darba devējs jau uzskaitīja... bez sarežģījumiem. Bija darbagrāmatīņas, vai kāda cita procedūra... arī caur tiesu pierādīja faktus par darbu...

G.Kusiņš.

Saeima, ietverot šo pārejas noteikumu 1.punktu, deleģēja Ministru kabinetam šīs tiesības. Manuprāt, nevar būt nekādu šaubu, ka šis deleģējums ir arī par padomju periodu, jo manuprāt tas skaidri un nepārprotami izriet no pārejas noteikumu 1.punkta formulējuma. Tātad: līdz 1990.gada 31.decembrim uzkrātie darba periodi. Tas nevar būt... šajā teikumā „darba” nevar būt tikt interpretēts mūsdienu izpratnē. Viņš ir gan mūsdienu, gan pagātnes izpratnē.

G.Kūtris.

Tad ir otrs jautājums. Likumdevējs, kā jūs teicāt, likumdevēja iecere bija precīzi noteikt, kuri periodi ir ieskaitāmi vai nav. Un šeit vēl jūs precīzi pieminējāt arī to punktu par tiem... par VDK, ka tur ir izņēmums. Sakiet, lūdzu, kāpēc tad tik precīzi Saeima nenoteica konkrētu deleģējumu Ministru kabinetam noteikt, kādus periodus uzskatīt par darba periodiem pirmskara laikā. Varbūt tieši ar deleģējumu skaidrāku pateikt.

G.Kusiņš.

Attiecībā uz darba periodiem pirmskara laikā eksistēja normatīvs regulējums, attiecībā uz pielīdzināmiem periodiem Saeima uzskatīja par nepieciešamiem izvērtēt. Šeit ir divi: ir darba un tam pielīdzinātie periodi. Jo nav nekādas šaubas, teiksim, ka dienests ierindas iestādēs... nu tas nav darbs mūsdienu izpratnē un šeit lietas nereglamentē darba tiesiskās attiecības, bet reglamentē citas lietas. Šos periodus pieskaitīja darba stāžam. Saeima izvērtēja šos pielīdzināmos

periodus ļoti detalizēti, tos uzskaitīja, politiski izvērtējot, un vai, teiksim, ir kaut kas nepieciešams, šajā gadījumā 3.punktā var skaidri redzēt: izņemot VDK.

G.Kūtris.

Bet Saeima nav nepārprotami skaidri deleģējusi Ministru kabinetam noteikt darba perioda ieskaitīšanu vai neieskaitīšanu... jeb darba perioda aprēķināšanu padomju laikā.

G.Kusiņš.

Godātā tiesa! Es vēlreiz gribu vērst jūsu uzmanību...

G.Kūtris.

Kurā punktā ir rakstīts Ministru kabineta...

G.Kusiņš.

Pārejas noteikumu 1.punktā: līdz 1990.gada 31.decembrim pilsoņiem Latvijas teritorijā uzkrātie darba periodi. Pirms 1990.gada varēja būt tikai padomju laikā... un lasot 1.pārejas noteikumu kopā ar pārejas noteikumu 2.prim... šo pārejas noteikumu 1. un 2.punktā noteikto aprēķināšanas kārtību. Mūsuprāt, ir pilnīgi skaidrs deleģējums, ka Ministru kabinets bija tiesīgs noteikt šo padomju laika... Viņam bija šādas tiesības. Nav no Saeimas puses varbūt debātes par to, vai tas bija pilnīgi precīzi vai neprecīzi vai vēl kaut kā, bet bija skaidrs deleģējums, manuprāt. Un šobrīd ir skaidrs deleģējums.

G.Kūtris.

Pirmajā teikumā gan Saeima ir rakstījusi „nepārprotami uzkrātie darba periodi ir pielīdzināmi apdrošināšanas stāžam”.

G.Kusiņš.

Uzkrātie darba periodi. Par to, kas ir darba periodi, ir deleģējums Ministru kabinetam noteikt. Šis deleģējums ir 2.prim punktā: noteikt. Ministru kabinets, izvērtējot padomju laika darba tiesiskās attiecības, mūsuprāt, bija tiesīgs noteikt šo...

G.Kūtris.

Nākošais jautājums ir saistībā ar to, ko es jau jautāju arī Ministru kabineta pārstāvim. Sakiet lūdzu, vai attiecībā uz to normu, kur Ministru kabinets šos darba periodus tišuprāt paplašina, nosakot izņēmumu personām, kas ir minētas 40.punktā, vai šeit arī šis pats deleģējums tiek ievērots?

G.Kusiņš.

Es negribētu tik sīki un detalizēti izvērst, vai šis deleģējums ir ievērots vai nav ievērots. Es tikai vēlētos vērst jūsu uzmanību uz to, ka pārejas noteikumu 1.punktā no 1. līdz 11.uzskaitījums būtu sadalāms divās grupās: ir daži tādi, par kuriem ir pilnīgi skaidrs, ka tas varēja būt tikai pēc 15 gadu vecuma. Tātad, laiks, kad māte audzinājusi bērnu līdz 8 gadu vecumam. Nu... acīmredzot paši saprotat... Obligātais aktīvais militārais dienests. Nu, lai arī kā Padomju Savienībā tika realizēts, tomēr obligātais aktīvais militārais dienests tikai no noteikta vecuma tika piemērots. Tāpat arī dienests ierindas komandējošā sastāva amatos. Savukārt no visiem šiem 11 atšķirīgi formulēts ir 10. pārejas noteikumu punkts, kurā nav noteikti šie 15 gadi. Viņš ir uzskaitīts citādi. Savukārt, ja mēs paraugāmies šo pārejas noteikumu punktu, kurā pieminēti politiski represētie un paskatāmies likumu „Par pretošanās kustības dalībniekiem”, tad mēs varam redzēt, ka pretošanās kustības dalībnieki pēc savām tiesībām formāli tiek pielīdzināti politiski represētajiem un pēc tādas shēmas viņi iznāk iekļauti šajos Ministru kabineta noteikumos.

Man liekas, ka šeit ir jāsaprot, ka Ministru kabinets vērtē katrā konkrētajā gadījumā, vai atbilstoši tā laika normatīvajiem aktiem un starptautiskajiem līgumiem personu varēja likumīgi nodarbināt un vai tas attiecas uz šiem 15 gadiem un šiem darba periodiem, savukārt uz pārējiem tad Ministru kabinets ievēro šo 10.punktu, kā arī citus likumus. Šinī gadījumā likums, kas reglamentē pretošanās kustības dalībnieku statusu, šķiet, bija pieņemts vēlāk pēc pensiju sākuma, līdz ar to viņš šeit nav iekļauts, bet viņš tiek paredzēts citur. Tas varbūt ir ne pārāk veiksmīgi no juridiskās tehnikas viedokļa, bet, manuprāt, tas neļauj apgalvot, ka Ministru kabinets ir pārkāpis šo pilnvarojumu.

G.Kūtris.

Vai tiesnešiem būtu vēl kādi jautājumi?

....

Man būtu viens jautājums. Ņemot vērā, ka šeit iet runa tiešām par šo pensiju nodrošinājumu, faktiski par to darba stāža uzskaiti, būtībā likumdevējs šeit arī izdalot to, ka izņemot to VDK... kāpēc tad netika, ja būtu paredzēts vēl kāds izņēmums, kāpēc tad netika šeit izdalīta kaut kādā atsevišķā grupā, teiksim, tā kategorija cilvēku, uz kuriem attiecās speciālā likumdošana padomju laikā, tas ir, kolhoznieki.

G.Kusiņš.

Attiecībā uz kolhozniekiem tātad tika norādīts jau pārejas noteikumu 1.punktā: uzkrātie darba periodi. Kolhozniekiem šī lieta, protams... tie, kas tika

kolhozā nodarbināti uz darba līgumu pamata, tie bija vieni un otri, tie bija kolhoza biedri. Savukārt, attiecībā uz kolhoza biedriem, tas jau tika pielīdzināts darba periodam. Es vēlreiz vēlētos vērst tiesas uzmanību uz to, ka šeit ir šis termins „darba” tādā izpratnē, ka Ministru kabinets ar šo manuprāt ir skaidri un nepārprotami saņēmis pilnvarojumu atzīt, konstatēt, paredzēt pierādīšanas kārtību atbilstoši tā laika normatīvajiem aktiem un starptautiskajiem līgumiem., Tas ir norādīts arī Saeimas atbildes raksta priekšpēdējā rindkopā. Tātad ir jāizvērtē, vai attiecīgajā laika posmā saskaņā ar tā laika normatīvajiem aktiem personu varēja likumīgi nodarbināt pirms 15 gadu vecuma sasniegšanas. Tas ir tas kritērijs. Vai Ministru kabinets to ir izdarījis vai neizdarījis, tas, manuprāt, ir sekundārs jautājums. Ja jūs runājat, vai Saeima bija pilnvarojusi, manuprāt, atbilde ir – jā. Saeima bija to pilnvarojusi, tas tā nepārprotami izriet.

G.Kūtris.

Man ir saistībā ar tieši to, ko jūs sakāt – ar to pilnvarojumu. Latviešu valodas vārdnīcā ir teikts, ka kārtībā, tātad šajā gadījumā periodu, darba periodu aprēķināšanas kārtība, tas ir norises īstenošanas veids. Tas ir, kādā kārtībā tas notiek, procedūra. Un, ja mēs paskatāmies Ministru kabineta noteikumu nodaļu, kas regulē aprēķināšanas kārtību, viņa arī šo kārtību pasaka, kā ieskaita tur dienas, uz kuru pusi kā atņem un pieliek. Sakiet, vai noteiktu gadu svītrosana no darba stāža, automātiska svītrosana, vienkārši novelkot svītru, vai tā ir aprēķināšanas kārtība?

G.Kusiņš.

Protams, vārds „kārtība” šajā likumā un patiesībā ar visā Latvijas tiesību sistēmā tiek lietots tajā vispārpieņemtajā un jūsu citētajā nozīmē. Tomēr e gribu vērst jūsu uzmanību uz to, ka vārds „kārtība” pats par sevi neizbēgami arī... nu, kārtība atšķiras no haosa ar kaut kādu sakārtošanu... Un šī kārtība neapšaubāmi nosaka kaut kādu formātu. Ja mēs šeit uzmanīgi lasīsim pārejas noteikumu 2.prim pantu, tad mēs redzēsīm, ka ir pierādīšanas kārtība. Tātad mēs pieļaujam, ka var būt strīdīgas lietas, kas ir jāpierāda. Un šinī gadījumā tātad pierādīšanas kārtība ar neapšaubāmi var saturēt ierobežojumus, ka nevar pierādīt uz, teiksim, kaut kādu pilnīgi abstrakta pamata, ka nepieciešams ir kaut kāds faktoloģiski pārbaudāms un pierādāms pamats. Līdz ar to šādi interpretējot vārdu „pierādīšanas kārtība”, „uzskaites kārtība” un „aprēķināšanas kārtība”, manuprāt, mēs varam konstatēt, ka vārds „kārtība” nav tāds, kas pasaka... nu, tas ir pilnīgi visiem. Šeit pie vārda „kārtība” mēs jau prezumējam, ka var būt ierobežojumi. No kā izriet šie ierobežojumi? Šie ierobežojumi var izrietēt tīri no organizatoriskās, no uzskaites. Teiksim, mēs nosakām, kas ir pierādījumi, ja kāda persona grib pierādīt, ka viņa

ir strādājusi. Kas viņai būtu jāiesniedz. Tas, arī, protams, var tik uzskatīts par ierobežojumu. Otrkārt, šie ierobežojumi var izrietēt no citiem likumiem un citos likumos noteiktā. Respektīvi, ja šie pierādījumi ir attiecīgi noformējami, ja citos likumos ir pateikts, ka strādāt varētu, teiksim, no astoņpadsmit gadu vecuma, tad pilnīgi manuprāt būtu neiespējami pateikt, ka šis tad būtu legāls darbs, ko varētu mēģināt par pierādīt. Līdz ar to šeit ir jāskatās no tā, kāda ir tiesību sistēma tajā laikā, kad mēs mēģinām pierādīt.

Man šķiet, ka šeit šis vārds reglamentē tikai to, ka Ministru kabinets bija pilnvarots izvērtēt šo padomju periodu, ko nozīmē termins „darbs”, kas likumdevējam likās samērā pašsaprotams, tāpēc likumdevējs to sīkāk un detalizētāk neizvērsa.

G.Kūtris.

Es saprotu no jūsu teiktā, ka jūs pieļaujat domu, ka 15 gadi nebūt varbūt nav tas vecums, kas pieļāva legāli strādāt, teiksim, 1960.gadā, bet iespējams, ka bija citi normatīvie akti, kas atļāva strādāt arī agrāk. Vienīgi Ministru kabineta savos noteikumos nav parādījis šo vērtējumu, bet ir piegājis varbūt tā tīri tehniskāk.

G.Kusiņš.

Redziet, man nebūtu jāmēģina nostāties Ministru kabineta noteikumu aizstāvētāja pozīcijā un man nav no Saeimas pilnvarojuma kaut ko pieļaut. Bet katrā ziņā es gribu vēlreiz vērst tiesas uzmanību uz to, kas ir Saeimas viedoklis. Un kas ir Saeimas oficiālais viedoklis, tas ir noformēts priekšpēdējā rindkopā pirmajā teikumā: jāizvērtē, vai attiecīgajā laika posmā saskaņā ar tā laika normatīvajiem aktiem tas tā varēja būt. Līdz ar to pilnvarojums bija.

G.Kūtris.

Paldies. Vai būtu jautājumi pieteikuma iesniedzēja pārstāvim?

...

Man būtu jautājums.

G.Kūtris.

Pieteikuma iesniedzējam? Lūdzu!

...

Es gribētu jums pajautāt: vai visi tie iesniegumi, kas jums tika saņemti saistībā ar šo problēmu, ir saistīti ar kolhoznieku statusu?

A.Kovaļevska.

Tā tad mums bija daži rakstveida iesniegumi un arī vairākas mutvārdu konsultācijas, kur personas nevēlējās rakstīt.

...

Nē, es jautāju, vai tas ir saistīts tieši ar kolhoznieku statusu?

A.Kovaļevska.

Cik es pamatā atceros, teiksim, šīs lietas, tad laikam tas tiešām pamatā bija kolhoznieki un tieši pamatā 50.gadu beigās.

...

Vai jums ir zināms, teiksim, no tā, ko jūs te minējāt to pēdējo gadījumu, faktiski, ka pastāvēja tāds jēdziens kā kolhoznieku sētas institūts, kurš arī pārgāja mantošanas tiesībās pēc tam, kad Civillikums stājās spēkā? Jo kolhoznieku sēta praktiski varēja tikt veidots tikai no pieaugušajiem kolhoza biedriem un tajā skaitā bērniem, kuri tika automātiski uzņemti par kolhoznieku sētas locekļiem. Bet tas nenozīmēja, ka viņi ir kolhoznieki un kolhoza biedri. Tas ir viens.

Otrs. Vai jums ir zināms, ka šajā kategorijā praktiski kolhozniekiem faktiski netika izsniegtas darba grāmatiņas vispār.

A.Kovaļevska.

Es pieļāuju, ka tā tiešām bija, bet ir arhīvu izziņas, kas apliecina konkrētas izstrādes dienas.

...

Vai jums ir zināms tā laika regulējums, kā šeit Kusiņa kungs minēja, teiksim, par to, kādā veidā tika aprēķināts šis darba stāžs un pensijas kolhoza biedriem?

A.Kovaļevska.

Nē.

...

Paldies.

G.Kūtris.

Paldies jums.

Tālāk nākamā pieaicinātā persona tiek aicināta izteikt savu viedokli – Labklājības ministrijas pilnvarotā pārstāve, Sociālās apdrošināšanas departamenta pensiju politikas nodaļas vadītāja vietniece Solveiga Krastiņa. Lūdzu, jūsu viedoklis par tiesas uzdotajiem jautājumiem.

S.Krastiņa.

Godātā tiesa! Labklājības ministrija pamatojoties uz tiesas iesniegtajiem jautājumiem sagatavoja atbildes uz šiem konkrētajiem jautājumiem. Un šie jautājumi aptvēra arī tiesību aktus, kas bija spēkā attiecībā uz bērnu nodarbinātību laika posmā no 1918.gada līdz 1991.gadam. Tātad mēs sniedzām atbildes gan par šiem normatīvajiem aktiem un arī bija jautājums par to, kāpēc mēs apdrošināšanas stāžam pielīdzinām tikai tos darba periodus, kas uzkrāti no 15 gadu vecuma.

Nu es varbūt nepārstāstīšu visu materiālu, jo tas ir iesniegts un ir tiesas rīcībā, varbūt es likšu dažus uzsvarus uz kaut kādām normām.

Tātad, kā liecina šī likumdošanas izpēte laika posmā... nu, būtībā mēs pat varētu norobežoties un neņemt no 1918.gada, bet kaut kur no 50.gadiem, jo tā aptver tās personas, kas dodas pensijā jau pēc pensijas reformas un uz kurām attiecas šis ierobežojums.

Tātad laika posmā no 1940. gada 26.novembra līdz 1972.gada 1.oktobrim darba tiesiskās attiecības Latvijā regulēja Krievijas PFSR Darba likumu kodekss. Un šajā Darba likumu kodeksā bija noteikts, ka aizliegts pieņemt darbā personas, kas jaunākas par 16 gadiem. Nu, šajā pantā bija arī norādīti izņēmumi, ka izņēmumu gadījumos darba inspektoriem ir tiesības, pamatojoties uz speciālām instrukcijām pieņemt arī mazgadīgas, tas ir, bet ne jaunākas par 14 gadiem... Tur bija arī atsevišķi aizliegumi par personām, kas ir jaunākas par 18 gadiem. Šis kodekss arī regulēja pilsoņu, tajā skaitā bērnu, iesaistīšanu darba klausībā. Arī šeit parādās, ka nav pakļautas personas, kas jaunākas par 18 gadiem šajā darba klausībā jeb kara klausībā... Nu, nē, kara klausībā personas, kuras nav sasniegušas 18 gadu vecumu, bet darba klausībā nav iesaistāmas personas, kas nav sasniegušas 16 gadu vecumu.

Tad arī šeit bija regulēta darba spējīgo iedzīvotāju mobilizācija kara laikā rūpniecības un celtniecības darbos. Un arī šeit bija norādīts šis vecums – 16 gadi, ne ātrāk.

Tā kā šeit tātad pamatojoties uz šiem normatīvajiem aktiem varam redzēt, ka, teiksim, tas minimālais bērnu nodarbinātības vecums bija 16 gadi un izņēmumu atsevišķos gadījumos bija iespējams bērnus nodarbināt no 14 gadu vecuma.

No 1972.gada 1.oktobra līdz 2002.gadam darba tiesiskās attiecības regulēja 1972.gadā 14.aprīlī pieņemtais Latvijas PSR Darba likumu kodekss. Redzam, ka būtiskas izmaiņas attiecībā uz bērnu nodarbinātības vecumu nav. Šeit tāpatās ir šie 16 gadi, un izņēmumu gadījumos šeit parādās, ka varēja pieņemt darbā personas, kas ir sasniegušas 15 gadu vecumu. Tātad šeit jau parādās vairs pat ne 14, bet 15 gadu vecums.

Tad 1992.gadā šajā Latvijas PSR Darba likumu kodeksā tika izdarītas izmaiņas. Pirmkārt, šis Latvijas PSR Darba likumu kodekss tika pārdēvēts par

Latvijas Darba likumu kodeksu ar šiem grozījumiem un šeit jau parādās tād mazliet cits vecums, bet arī būtiski nemainās. Tātad personas pastāvīgā darbā var pieņemt no 15 gadu vecuma un atsevišķos vieglos darbos var pieņemt personas no 13 gadu vecuma. Tātad no mācībām brīvajā laikā un ar vecāku atļauju. Un šiem bērniem bija obligāti jāiziet arī ārstu pārbaudes, lai viņus varētu pieņemt darbā.

Tā kā šīs normas jau būtībā ir identiskas tām normām, kas ir spēkā šobrīdējā darba likumu kodeksā... Darba likumā.

Nu... tātad visi šie normatīvie akti būtībā liecina, ka nekādas būtiskas izmaiņas nav notikušas un tātad nav pamatots apgalvojums, ka mēs šobrīd nosakot šo ierobežojumu, šos 15 gadus, vadāmies no šālaika likumu normām, bet neņemam vērā to, kas bija tajā laikā.

Un, kā jau šeit Ministru kabineta pārstāvis teica, viņš pamatoja, kāpēc mēs veidojot šo pensijas likumu, kas balstās uz apdrošināšanas principiem, kāpēc mēs iekļāvām šo ierobežojumu 15 gadus. Tas tika izvērtēts, ņemot vērā, ko iegūtu personas, ja viņas tiktu, teiksim, apdrošinātas no 13 gadu vecuma, jo ātrāks vecums nav likumdošanā norādīts, ka viņas drīkstētu pieņemt īslaicīgos darbos, ka reāli viņiem tas ieguldījums būtu minimāls. Tāpēc izvēlējāmies šādu normu, ka personas apdrošināmas no 15 gadu vecuma. Tātad tajā laikā, ko paredz likumdošana attiecībā uz minimālo nodarbinātības vecumu. Un tātad, ja mēs, teiksim, piemērotu tādu variantu, ka, teiksim, tām personām, kas darba attiecības uzsāk līdz 1991.gadam, kad nebija šīs obligātās sociālās apdrošināšanas iemaksas, viņām mēs piemērotu visu vecumu, kad viņas ir nodarbinātas neatkarīgi no... arī tos īslaicīgos darbus, savukārt personām, kuras darba mūžu uzsāk pēc 1991.gada. mēs piemērotu jeb pēc 1996.gada... mēs piemērotu tikai to laiku, kas ir likumdošanā noteikts kā patstāvīgā darbā pieņemšanas laiks, tad mēs būtībā pārķāptu šīs tiesiskās vienlīdzības principu. Vienā gadījumā mēs ņemtu arī šos īslaicīgos gadījuma rakstura darbus, otrajā gadījumā mēs viņus neņemtu.

Un šajā sakarā šeit arī tika uzdots tāds jautājums attiecībā uz šiem īslaicīgajiem gadījuma rakstura darbiem: kā šo darbu ieskaitīšanu stāžā regulē šie iepriekšējie likumi... Tad jāsaprata tā, ka 1956.gada likums „Par valsts pensijām”, kas bija spēkā līdz 1991.gadam, tur arī bija šāds punktiņš, kas noteica, ka darba stāžā netiek ieskaitīti īslaicīgi gadījuma rakstura darbi. Tātad šī norma jau... šādas normas piemērošana bija spēkā arī tajā laikā, kad šīs personas, par kurām šobrīd iet strīds, bija nodarbinātas.

Un vēl gribētu piebilst arī to, ka veidojot jauno pensiju sistēmu, veicot pensiju reformu, mēs šo pensiju sistēmu veidojam kā pilnīgi jaunu, kas balstīta tīri uz obligātām individuālām apdrošināšanas iemaksām. Tātad šī pensiju sistēma pilnībā ir balstīta uz katras personas individuālo ieguldījumu, ja līdz tam lielā mērā

iepriekšējie pensijas likumi bija būtībā balstīti uz to valsts garantēto pensiju. Tad šeit būtībā tikai uz pašu cilvēku ieguldījumu.

Un mēs, protams, veicot šo reformu, varēja darīt arī tā, ka šis likums, jaunais likums attiektos tikai uz tām personām, kuras darba gaitas uzsāka pēc 1996.gada, tātad pēc šī likuma spēkā stāšanās. Savukārt attiecībā uz tām personām, kam bija šie periodi līdz 1996.gadam, mēs varējām būtībā izstrādāt kaut kādu citu likumu. Tas, teiksim, varētu būt kaut kāds par šo periodu valsts sociālais pabalsts. Bet nu... Bet vienalga, tajā gadījumā arī mums būtu jāskatās uz tiem nodarbinātības vecuma nosacījumiem likumdošanā, kādi bija tajā laikā spēkā. Tā kā būtiski es neredzu, ka te kaut kas varētu mainīties. Es pat teiktu, ka mēs pat esam nākuši pretī. Ja tajā laikā varēja patstāvīgā darbā nodarbināt personas no 16 gadiem, šobrīd mēs arī skaitām viņiem šajā stāžā no 15 gadiem. Tātad mēs jau pat solīti esam atkāpušies atpakaļ. Un šī atkāpšanās ir tādēļ, ka mēs šos periodus arī pielīdzinām apdrošināšanas periodiem. Un nevar būt tā... Tātad viņus mēs it kā uzskatām par līdzvērtīgiem. Un pilnā mērā mēs iekļaujam ar visiem šiem izrietošajiem nosacījumiem mūsu jaunajā Pensiju likumā. Un tātad būtībā... jā... saskaņā ar Pensiju likumu tiesības uz valsts pensiju ir personai, kuru uzkrājusi noteiktu skaitu apdrošināšanas stāžu un ja šis apdrošināšana stāžs saskaņā ar likumdošanu, kas regulē valsts sociālo apdrošināšanu ir no 15 gadu vecuma, tad tomēr mēs neredzam pamatu par šiem periodiem taisīt izņēmumu un skaitīt no agrāka vecuma.

Un te pacēlās arī jautājums attiecībā par to kolhoza laiku. Tātad šie kolhozu paraugstatūti, uz kuru pamata tika izstrādāti katra kolhoza šie statūti, paredzēja uzņemšanu par kolhoza biedriem no 16 gadu vecuma. Un šajos arī paraugstatūtos bija noteikts, ka, protams, kolhozā var tikt nodarbinātas uz darba līguma pamata arī citas personas, bet šeit bija runa un uzskaitīti, ka tie ir speciālisti: agronomi, grāmatveži un citas personas. Un nekādi izņēmumi par citu vecumu šajā likumdošanā nebija atrunāti. Un tātad šajos kolhozu paraugstatūtos bija noteikts, ka šie kolhozu paraugstatūti ar tām izrietošajām sekām un tajos uzliktajiem pienākumiem un tiesībām attiecas uz kolhozu biedriem. Un šie biedri tātad varēja būt no 16 gadu vecuma. Un šie pienākumi, šie kolhozu statūti uzlika par pienākumu katrai personai izstrādāt noteiktu izstrādes dienu skaitu gadā. Un tātad šie nosacījumi neattiecās uz bērniem un, kā liecina... cik mūsu rīcībā ir bijuši dokumenti par šo periodu, kad bērns ir nodarbināts vecumā pirms 15 gadiem, tad būtībā šāds izziņas liecina, ka viņi ir strādājuši tomēr īslaicīgus darba periodus, šis izstrādes dienu skaits kaut vai paskatoties tajā pieteikuma iesniedzēja pievienotajos divos iesniegumos. Tur, teiksim, konkrēti vienā gadījumā vispār ir uzrādīts darbs no 13 gadu vecuma, un šajā gadā ir izstrādātas 20 izstrādes dienas... 14 gadu vecumā – 51 izstrādes diena. Nu tas, ņemot vērā dienu skaitu gadā, tas ir

ļoti minimāli. Un, cik man ir zināms, arī tālaika likumdošanā attiecībā uz kolhozu stāžu, bija savā laikā pat tāds nosacījums, ka ja šis kolhoza biedrs bez attaisnojoša iemesla nebija izpildījis šo uzlikto izstrādes normu, viņam šo gadu arī varēja neieskaitīt pensijas piešķiršanas nepieciešamajā stāžā. Šobrīd mēs šādu skorpulozu izvērtējumu nedarām. Tātad, ja šis cilvēks ir kolhoza biedrs un viņam parādās šajā gadā izstrādes dienas, tātad mēs šo visu gadu ņemam iekšā. Bet nevaram jau šo gadu ņemt vērā personām, kuras reāli nevarēja būt kolhoza biedri un kuras tiešām strādāja īslaicīgu darba dienu. Un arī šajā iesniegumā bija norādīts un pat pieminēts, ka šis cilvēks ir bijis skolnieks. Un te pat salīdzinoši ir norādīts, ka nu... tātad viņam šeit bija 20 izstrādes dienas, 51 izstrādes diena un tajā pašā laikā šeit ir norādīts, ka... tātad es saprotu, ka vēlākos gados, kas viņš jau bija sasniedzis to īsto vecumu, viņam jau parādās 609, 394, 406 izstrādes dienas. Nu tomēr starpība ir.

Un arī tajā otrajā iesniegumā arī iet runa par... šeit iet runa tikai būtībā par periodu, par 5 mēnešu perioda iekļaušanu stāžā. Un arī šeit būtībā šī izziņa liecina, ka arī ir izstrādes dienas 45, 80... Nu, būtībā tas nebija tas kolhozos noteiktais izstrādes dienu normu skaits.

Tā kā mēs uzskatām, ka šis ierobežojums – 15 gadi, kas ir noteikts Ministru kabineta noteikumos, un kas izriet vispirms no likuma „Par valsts sociālo apdrošināšanu”, otrām kārtām tas izriet no likuma „Par valsts pensijām”, šis ierobežojums nav pretrunā arī ar likumdošanu, kas bija spēkā tajā laikā, kad personas uzsaka savas darba gaitas, ka tātad šis vecums paredz to laiku, kad bērnus varēja pieņemt pastāvīgā darbā, ka šis ierobežojums ir ļoti samērīgs. Un arī ir arī vienlīdzīga attieksme starp tām personām, kas uzsāka darba dzīvi pēc 1996.gada un šobrīd.

Tas man arī īsumā varētu būt viss.

G.Kūtris.

Kādi tiesnešiem būtu jautājumi?

...

Sakiet, lūdzu, vai jums ir zināms, vai, teiksim, kolhozu biedriem pensijas aprēķināšanā tika piemērota summētā darba uzskaitē?

S.Krastiņa.

Kādā veidā tas ir domāts?

....

Tas ir tā... nu, kā jūs aprēķinātu vispār to darba stāžu... jūs jau pati minējāt to, ka ir kolhoza pilnvaroto sapulces lēmums, kurš ieskaitīja gadu vai neieskaitīja gadu. Nu, ja tur iepriekš cilvēks ir nostrādājis... varbūt viņam jau ir tie 16 gadi,

bet viņš tur gadā ir nostrādājis, teiksim, 60 dienas vai 50 dienas... Tagad jūs skaitījāt tās dienas?

S.Krastiņa.

Šobrīd, ja viņš ir kolhoza biedrs, mēs skaitām, jo citādi varētu veidoties situācija, ka reāli cilvēks varbūt ir nostrādājis un viņam pietrūkst dažas dienas...

...

Un otrs jautājums. Jūs šeit minējāt galvenokārt Darba likumu kodeksu. Bet patiesībā uz kolhoza biedriem jau Darba likumu kodekss neattiecas.

S.Krastiņa.

Nē, neattiecas. Attiecas visi šie kolhozu paraugstatūti..

G.Kūtris.

Paldies. Man ir tāds jautājums. Jūs teicāt, ka nu ir aizliegts pieņemt darbā līdz 16 gadu vecumam... jā, likumā tas ir rakstīts, taču mēs skaidri redzam, ka strādāja cilvēki arī jaunāki.

S.Krastiņa.

Nu tie bija tādi atsevišķi izņēmumu gadījumi, kad strādāja jaunāki. Tur tālāk tajā Darba likumu kodeksā, kas bija spēkā ir arī paskaidrots... no 1940.gada, ir pateikts... Tur bija izņēmumu gadījumos darba inspektoriem ir tiesības pamatojoties uz speciālām instrukcijām, ko izdod Darba tautas komisariāts un vēl tur vienojoties ar Arodbiedrību centrālo padomi atļaut iestāties darbā no 14 gadu vecuma.

G.Kūtris.

Tātad varēja būt. Jo es skatos, ka ir kolhozu gados skolniekiem sākuma gados minimāli bija 14 dienas jānostrādā.

S.Krastiņa.

Jā... Es atceros, es pati esmu tos laikus izgājusi... tātad šis minimālais bija noteikts arī daudzos kolhozu statūtos saistībā ar šīm brīvdienām, ko deva kolhozs...

G.Kūtris.

Ja mēs runāsim par personīgo pieredzi, tad es atceros, ka 70.gados skolnieki vasarā gāja strādāt ar darba grāmatiņām un uzkrāja pensijas stāžu sev arī trīs mēnešus, ko viņiem pēc tam skaitīja pie pensijas aprēķināšanas klāt.

Sakiet, lūdzu, jūs runājāt par šo minimālo vecumu. Jūs arī atrunājāt, ka tur Pensiju likumā ir bijusi atruna, ka īslaicīgos darbus periodus, ka viņus neieskaita.

S.Krastiņa.

Jā, es šobrīd nevarēšu jums precīzi noteikt to pantu...

G.Kūtris.

Bet sakiet, vai tiešām viss agrāk veiktais darbs, tas, kas bija atspoguļots darba grāmatiņā, mēneši, vai tie tika ieskaitīti darba stāžā pensijas aprēķināšanai vai nē.

S.Krastiņa.

Tas ir pēc tās agrāko laiku likumdošanas?

G.Kūtris.

Līdz 1990.

S.Krastiņa.

Jā, es zinu, bija arī tāds... ja, teiksim, tajā grāmatiņā tur bija par kaut kādu periodu, kad atlaists no darba sakarā ar darba disciplīnas pārkāpumiem, tad šo periodu neieskaitīja darba stāžā... Bet arī bija būtībā... starp darba stāžu un apdrošināšanas stāžu arī nevar likt vienlīdzības zīmi. Ja, teiksim, cilvēks strādāja vienā un tajā pat laikā divos darbos... Teiksim, no rīta viņš bija sētnieks un pārējo dienas daļu viņš strādāja citu... viņam bija divi tie darba līgumi, tad darba stāžā, tā kā viņš notika vienā un tajā pašā periodā, tad mēs ieskaitām tikai vienu reizi. Tā kā nevar vilkt vienlīdzības zīmi starp nodarbinātību un apdrošināšanas stāžu.

Pie tam jāsaka tā, ka... ja vēl runā par izņēmumiem no kolhoziem, tad vēl var vērst uzmanību uz to, ka līdz 1964.gadam būtībā tikai šajā 1935.gadā izdotajos paraugstatūtos bija tāds nosacījums, ka kolhoziem pašiem katra kolhoza iekšienē jāveido kaut kādi savi fondi, lai sniegtu palīdzību veciem, darba nespējīgiem cilvēkiem. Šeit nebija runa par kaut kādām apdrošināšanas ne iemaksām, ne par naudas izmaksu pārejošas darba nespējas gadījumā, šī norma parādījās 1964.gadā. Tātad reāli var teikt, ka ja tas kolhozs bija parūpējies par saviem vecajiem cilvēkiem, tas viņiem bija pensijas, ja nebija parūpējies, tad viņiem nebija pensijas. Šis kolhoznieku pensiju likums parādījās 1964.gadā. Un 1969.gadā, kad stājās jau tie jaunie kolhozu paraugstatūti, tur jau bija vesela sadaļa par sociālo apdrošināšanu un tur arī bija atrakstīts, ka kolhoza biedriem ir tiesības gan uz pārejošu darba nespējas pabalstu, grūtniecības un dzemdību pabalstiem, uz vecuma pensiju, invaliditātes pensiju... un bija arī noteikts, ka šo pensiju rēķina pēc līdzīgiem nosacījumiem kā tiem, kas ir darba tiesiskajās... tātad tiem, kas ir darba attiecībās.

G.Kūtris.

Vēl viens mazs precizējošs jautājums. Izejot cauri šim vēsturiskajam ekskursam. Mēs laikam tomēr nevaram likt vienlīdzības zīmi starp darba stāžu, ko cilvēks uzkrājis savā apzinīgajā periodā, un apdrošināšanas periodu.

A.Skrastiņš

No katra apdrošināšanas... likumdošana jau arī noteica, no kura vecuma to personu uzskatīt par sociāli apdrošināmo. Jo darbs jau deva cilvēkam, pirmkārt, tiesības uz darba samaksu un kaut kādu citu materiālu stimulēšanu.

...

Es gribētu precizēt. Vai es pareizi sapratu. Jūs minējāt to, ka likums par valsts pensijām patiesībā neregulēja kolhoznieku pensiju piešķiršanas kārtību.

A.Skrastiņš

1956.gada likuma neregulēja. Nē.

G.Kūtris.

Tiesnešiem vēl jautājumi būtu? Nav. Pieteikuma iesniedzēju pārstāvim? Lūdzu!

A.Kovaļevska.

Man būtu jautājums. Jūs stāstot par šo te vēsturisko attīstību, minējāt dažādus vecumus, bet pamatā no jūsu stāstītā izrietēja, ka 16 gadi bija tas pamatnodarbinātības... kad varēja nodarbināt un izņēmuma gadījumos tur varēja būt arī 14. Bet kāpēc jūsuprāt... tikai tāpēc, ka šobrīd ir 15, tad nu attiecībā uz to periodu tā robeža ir novilkta 15 gados? Kaut gan tur tā robeža bija 16 gadi.

A.Skrastiņš

Nu principā, jā. Tātad vienāda pieeja attiecībā uz tām personām, kas ir būtībā iekļautas tajā sociālās apdrošināšanas sistēmā. Nu, nebūtu pareizi, ja mēs vienām personām skaitītu no viena vecuma un otrām no otra. Un tas arī sarežģītu administrēšanu būtībā.

G.Kūtris.

Vai Ministru kabineta pārstāvim ir jautājumi? Nav. Paldies jums par jūsu viedokli.

Lūdzu tālāk viedokli par uzdotajiem jautājumiem sniegs Izglītības un zinātnes ministrijas pilnvaroto pārstāvi... varbūt vispirms Vispārējās izglītības departamenta direktoru Arturu Skrastiņu.

A.Skrastiņš.

Godātā tiesa! Izglītības ministrija ir sagatavojusi pārskatu par uzdotajiem jautājumiem par laika posmu par izglītības sistēmu Latvijā no 1918. līdz 1980.gadam. Un šeit šajā pārskatā mēs esam analizējuši vairākas Izglītības likumus, kas attiecas uz periodu, kas skaitās obligātais skolas vecums, no cik gadiem uzsākas skolas vecums, cik ilgi ilgst skolas vecums un kādā vecumā šis obligātais skolas vecums tiek pabeigts.

Respektīvi, sākot no 1919.gada novembra ir obligāta 7-gadīga izglītība, kas tiek uzsākta 7 gadu vecumā un pabeigta ne vēlāk kā 16 gadu vecumā.

Tālāk ir 1934.gada (??) 12.jūlijs likums nosaka, ka atkal mēs uzsākam mācības 7-8 gadu vecumā, pat 9 gadu vecumā atkarībā no veselības stāvokļa, jābeidz parasti ir 15 gadu vecumā, maksimālais laiks, kurā vēl drīkst mācīties, ir līdz 18 gadu vecumam. Atkal 7 gadi. Viens gads tur ir pirmsskolas izglītība, 6 gadi ir pamatizglītība. Tālāk turklāt klāt nāk arī obligātā virsskola tā saucamā.

Tālāk 1940.gadā atkal ir 7-gadīgā izglītība un pēc tam mēs atkal iegūstam 8-gadīgo obligāto izglītību. Respektīvi, visā šajā laika posmā vidēji mācības skolēni uzsāk 7-8 gadu vecumā, izņēmumu gadījumos tie 6 vai 9 gadi, bet tie ir izņēmumu gadījumi. Un šī izglītība tiek pabeigta 15, vēlākais 18 gadu vecumā. Protams, var būt atsevišķi gadījumi un atsevišķi bērni, kad beidz šo izglītošanos citā vecuma posmā vai arī vienkārši skolu neapmeklē.

G.Kūtris.

Tiesnešiem būtu jautājumi? Sakiet, lūdzu, ja vispārējā izglītība bija obligātā noteiktajā laika periodā. Vai tas liedza personai šajā laikā strādāt?

A.Skrastiņš.

Domāju, ka neliedza, jo likumā bija atrunāts, ka tajā vecumā, kad bērni strādā, vecākiem vai darba devējiem ir jāļauj bērniem iet skolā.

G.Kūtris.

Respektīvi, ja bērns gribēja iet strādāt un darba likums pieļāva, tad skolā mācīties viņš varēja arī vakara nodaļā.

A.Skrastiņš.

Atkarībā no dažādiem šiem te periodiem, teiksim, ja mēs runājam par 1934.gada 12.jūlija variantu, tad... 1919. gada likums nosaka, ka ir papildus skola, kura principā tiek piemērota vecumam no 15 gadiem vecākiem bērniem, kuri nav līdz šim apguvuši obligāto pamatizglītību. Respektīvi, kamēr viņi nebija šajā skolā, viņi būtībā arī varēja strādāt. Bet principā obligātums pieprasa attiecīgajā laikā būt attiecīgajā skolā.

G.Kūtris.

Es drīzāk runāju par to laika periodu, kas vienai daļai no mums tomēr atmiņā ir, par 70. gadiem, kad bija spēkā starptautiskā konvencija, kas teica, ka obligātā izglītība un tikai tad var sākt nodarboties. Bet mums obligātā bija vidējā izglītība, ja nemaldos, līdz 18 gadu vecumam, taču strādāt varēja arī agrāk.

A.Skrastiņš.

Nē, obligātā vidējā izglītība stājās spēkā ar 1974.gadu. Līdz tam laikam bija obligātā pamatizglītība, bet obligātās pamatizglītības laikā strādāt varēja tikai brīvajā laikā, tātad vasaras mēnešos vai skolas brīvlaikos. Un obligātā vidējā... tur gan ir atsauce uz to, ka ir jāapvieno ar darba ražošanu, bet tas vairāk gan ir kā MRK – mācību ražošanas kombināts nekā tīrs darbs. Vakarskolu tīkla attīstība.

G.Kūtris.

Jūs iesniedzāt informāciju un pārskatu par valsts noteikto obligāto izglītību šajā laikā periodā rakstveidā. Ar ko viņš īpaši atšķiras no Izglītības ministrijas sniegtās informācijas, kas ir lietā pievienota?

A.Skrastiņš.

Nedaudz detalizētāk.

G.Kūtris.

Pievienosim lietai informāciju no Izglītības ministrijas ar atsaucēm uz šiem likumiem un arī šiem vecumiem... Paldies.

Pieteikuma iesniedzējam ir kādi jautājumi? Lūdzu!

A.Kovaļevska.

Varētu precizēt. Jūs teicāt, ka sāka 7-8 gadu vecumā... 7 gadu izglītība... tātad tas nozīmē, ka varēja beigt arī 14 gadu vecumā. Vismaz vienā no tiem likumiem, kas bija pievienoti lietas materiāliem, tur parādās un var saprast, ka pēc šīs te izglītības iegūšanas tātad arī ir kaut kādas divgadīgas programmas, kas var notikt arī kā vakara mācības tātad tām personām, kas strādā. Tātad iznāk, ka pēc 14 gadu vecuma turpinot tās mācības, tur varēja arī paralēli strādāt.

A.Skrastiņš.

Es negribu interpretēt šo likumu. Izglītības un zinātnes ministrijas izpratnē obligāto izglītību nosaka tajā laikā: man ir jāiegūst izglītība, neatkarīgi no manas vēlmes. Un tad parādās dažāda veida atsevišķi gadījumi, kur dažādu iemeslu pēc tas cilvēks nav pabeidzis to vai to skolu tajā laikā, kurā viņam tā bija obligāti jābeidz. Bet tā nav tā sistēma. Obligātā sistēmas izpratnē nozīmē: obligāti darīt to tajā laikā, kad tas ir jādara.

G.Kūtris.

Vēl kādi jautājumi? Nav. Paldies jums par jūsu viedokli.

Aicinu tālāk viedokli izteikt vēlreiz no Izglītības un zinātnes ministrijas. Ko jūs jaunu sniegsiet? Pārstāvis ir Juridiskā departamenta padotībā esošo iestāžu tiesību aktu ekspertīžu nodaļas vadītājs Arturs Romāns.

A.Romāns.

Es, ierodoties uz šo tiesas sēdi, gribēju tikai papildināt kolēģi gadījumā, ja rastos kāds jautājums par interpretāciju vai kā citādi. Pilnīgi piekrītu kolēģim par šo te obligāto prasību attiecībā uz izglītību. Un gribētu vēlreiz uzsvērt to, ka ministrijas rīcībā nebija šo te dokumentu, ka tika pētīti arhīva dokumenti un tā ir tā informācija, kas ir arhīvos un tā arī tika iesniegta tiesai. Tas arī viss.

G.Kūtris.

Pieteikuma iesniedzējam ir jautājumi? Ministru kabineta pārstāvim? Nav. Paldies jums.

Līdz ar to pieaicinātās personas ir izteikušas savu viedokli. Vai lietas dalībniekiem ir vēl kādi jautājumi? Tiesnešiem? Pagaidām nav. Paldies.

Tiesa, uz vietas apspriežoties, nolēma izsludināt pārtraukumu uz vienu stundu – līdz pulksten 13.30.

(Pārtraukums.)

G.Kūtris.

Turpinām tiesas sēdi.

Pēc pārtraukuma vai kādam no tiesnešiem nav kādi jautājumi pieaicinātajām personām? Kristīne Krūma, lūdzu.

K.Krūma.

Man jautājums Ministru kabineta pārstāvim.

Attiecībā uz to, ko teica Saeimas pārstāvis, ka jums tika dots mandāts... Izstrādājot, teiksim, tos noteikumus jums bija dots mandāts vadīties no attiecīgajā periodā spēkā esošās likumdošanas. Savukārt līdz šim jūs savās atbildēs teicāt, ka jūs tā kā vadījāties vairāk no šobrīd spēkā esošās likumdošanas. Kā jūs to varētu skaidrot? Vai tādā gadījumā jūs esat ievērojuši Saeimas doto mandātu?

E.Korčagins.

Izstrādājot noteikumus, protams, viņi ir izstrādāti, ņemot vērā, kā jau es iepriekš minēju, gan likuma „Par valsts pensijām” pārejas noteikumus, gan likuma

„Par valsts sociālo apdrošināšanu”, kas nosaka, teiksim, šo te periodu, no kura ir ieskaitāms attiecībā uz pašlaik esošo periodu.

Attiecībā uz iepriekš spēkā esošo periodu, kas bija līdz 1990.gada 31.janvārim, šis laiks tika pielīdzināts tam pašreizējam regulējumam, proti, tam, kas ir noteikts likumā „Par valsts apdrošināšanu”, pielīdzinot pašreizējam regulējumam.

G.Kūtris.

Tas nozīmē, ka īsti par darba perioda aprēķināšanu, kā tie darba periodi bija aprēķināti kādreiz padomju laikā, jūs netikāt vērtējuši šos normatīvos aktus.

E.Korčagins.

Man šobrīd ir grūti atbildēt, cik lielā mērā tas tika vērtēts vai netika vērtēts, bet jaunais princips bija noteikt vienlīdzīgu kārtību gan pašreizējai situācijai, gan attiecībā uz iepriekšējiem... ņemt vērā to, ka šiem periodiem ir jābūt vienlīdzīgiem.

G.Kūtris.

Skaidrs. Paldies.

Lūdzu, vai kādam būtu kāds jautājums? Man ir viens precizējošs jautājums pieaicinātajai pārstāvei no Labklājības ministrijas. Jūs ļoti labi parādījāt to vēsturisko, kā tas ir skaitīts un kā nav skaitīts, bet ja varētu precizēt. Sakiet, lūdzu, vai līdz tam 2000.gadam, tad, kad stājās 2002.gads, jo tur ir rakstīts „šo noteikumu”... kā līdz tam brīdim tika... kas regulēja līdz tam brīdim to darba stāža ieskaitīšanu pensijas stāžā, sauksim varbūt vienkāršāk... tā tad, kas toreiz regulēja to procedūru, kuri laika periodi tiek ieskaitīti tajā darba stāžā, kas regulē pensijas saņemšanu.

A.Skrastiņš

Tie periodi jau būtībā ir uzskaitīti likuma pārejas noteikumu 1.punktā. Tātad mēs vadījāmies galvenokārt tikai uz likumu „Par valsts pensijām” un protams, mēs ņēmām vērā arī zināmā mērā, varētu teikt, paražu tiesības, mēs skatījāmies tomēr, kā šie vecie periodi tika uzskaitīti tajā iepriekšējā pensiju likumdošanā un reāli arī šīs normas mēs būtībā izstrādājot šos noteikumus arī tomēr vadījāmies no tām normām. Tādas būtiskas izmaiņas nenesām.

G.Kūtris.

Iepriekšējie pensiju likumi bija tie, kas regulēja to... to iepriekš pensiju likumu regulēja to ieskaitīšanu...

A.Skrastiņš

Nē, to periodu ieskaitīšanu no 1996.gada regulēja... tas ir mūsu pensiju likums, tur ir uzskatīti, kuri periodi ieskaitāmi. Bet konkrēti jau par to periodu aprēķināšanu, tur sākumu datumu un tādas nianšes, mēs būtībā vadījāmies pēc tās kārtības, kāda bija iedibināta jau iepriekšējos likumos... kā tas arī reāli dzīvē notika ar šiem periodiem...

G.Kūtris.

Iepriekšējie pensiju likumi bija tie normatīvie akti, kas regulēja, kādā veidā darba stāžs tiek ieskaitīts pensijas aprēķināšanā. Paldies.

Vai vēl kādam tiesnesim ir jautājumi? Nav.

Vai pieteikuma iesniedzēja pārstāvim ir kāds jautājums? Nav,

Vai Ministru kabineta pārstāvim ir kāds jautājums?

Līdz ar to... sakarā ar to, ka visi jautājumi ir pieteikti un atbildes ir sniegtas... lietas izskatīšana pēc būtības tiek pabeigta. Un tiek atklātas tiesu debates.

Sakiet, lūdzu, cik ilgs laiks būtu vajadzīgs tiesu debatēs pieteikuma iesniedzēja pārstāvim?

A.Kovaļevska.

10-15 minūtes.

G.Kūtris.

Ministru kabineta pārstāvim? Cik ilgu laiku jūs vēlētos?

E.Korčagins.

Ne vairāk par 10 minūtēm.

G.Kūtris.

Arī tātd ... Lūdzu, pieteikuma iesniedzēja pārstāvim vārds tiesu debatēm.

A.Kovaļevska.

Godāta tiesa! Tātd uzklaustot tiesas sēdē gan atbildētāja pārstāvja teikto, gan arī pieaicinātās personas, es uzskatu, ka joprojām ir pamats teikt, ka apstrīdētā norma neatbilst Satversmes 64., 109. un arī 91.pantam.

Manuprāt, Ministru kabinets ir izgājis ārpus deleģējuma robežām un uz to norāda vairāki apstākļi.

Pirmkārt, tātd, manuprāt, ir nepamatoti atsaukties uz to, ka šī apstrīdētā norma ir izdota realizējot pilnvarojumu noteikt aprēķināšanas kārtību. Aprēķināšanas kārtība tomēr ir par to, kā tiek rēķināts, nevis tas, kādi periodi tiek ieskaitīti attiecīgajā stāžā.

Tāpat arī izskanēja tas, ka šis 15 gadu vecums izriet no citām normām. Taču tas, ko varēja arī tiesas sēdē konstatēt, ir tas, ka ir šobrīd normas, kas nosaka, kāds ir vecums pamatizglītības iegūšanai, darba līguma slēgšanai šobrīd, vai, teiksim, vecums, no kura persona tiek pakļauta sociālajai apdrošināšanai. Taču atbildētāju pārstāvis tā arī nenorādīja, kāda likuma norma tieši precīzi pateiktu, ka likumdevējs būtu to apsvēris un vēlējies izslēgt šo te vecumu no šī apdrošināšanas stāža.

Savukārt tātad Saeimas pārstāvis skaidroja, ka varbūt šīs tiesības izriet no tā, ka tādējādi tiek skaidrots jēdziens „darbs”. Taču faktiski arī, teiksim, uzklusot Labklājības ministrijas pārstāvi, mēs varējām redzēt, ka tātad šajā te periodā pirms 1990.gada bija dažādi regulējumi par darbu, un pat ja mēs skatāmies uz šiem regulējumiem, tad bija gan tādi, kas tātad zināmā laika periodā teica, ka normālais nodarbinātības vecums ir 16 gadi, tajā pašā laikā pieļāva arī izņēmumus un pieļāva arī iespēju likumīgi nodarbināt no 14 gadu vecuma, vēlāk bija regulējums, kas noteica, ka normālais nodarbinātības vecums ir 15 gadi... Tātad ir dažādi vecumi. Taču Ministru kabinets ir pateicis, ka ir 15 gadi. Un šādā situācijā jautājot arī Labklājības ministrijas pārstāvei, kāpēc tas tika izdarīts, atbilde bija tāda, ka tāpēc, ka šobrīd ir 15 gadi.

Taču, kā jau es arī vairākkārt minēju, manuprāt tas, ka šobrīd ir regulējums par 15 gadiem, tas nevar būt pamatojums, jo šobrīd ir cita sistēma un mēs nevaram attiecināt tos principus, kas ir šodien, uz situāciju, kas bija vairākus gadus atpakaļ. Tādējādi zināmā mērā radot jautājumu par likumu ar atpakaļejošu spēku.

Turklāt manuprāt arī ņemot vērā šo te jautājumu, kas tādējādi tiek regulēts, pat ja pieņemtu, ka likumdevējs varbūt kaut kā varētu būt gribējis arī dot šādu uzdevumu – skaidrot jēdzienu „darbs”, tas, manuprāt, likumdevējam tas bija jādara skaidri un nepārprotami, ka Ministru kabinetam ir uzticēts arī skaidrot šo te jēdzienu, kas tad ir darbs ir kas ir darbs tajā periodā.

Tas ir nepieciešams gan tādēļ, lai atbilstu šādas tiesības Satversmes 64.pantam, jo pretējā gadījumā, ja no tā vien, ka kaut kur ir kādi jēdzieni, kas varbūt nav īsti skaidri, izriet tas, ka Ministru kabinetam ir tiesības skaidrot pēc saviem ieskatiem, tas varētu novest tomēr pie zināmas patvaļas un varētu rasties tāda situācija, ka Ministru kabinets regulē būtiskus jautājumus pēc saviem ieskatiem, neskatoties uz to, ka Saeima īstenībā nav paudusi nekādus konkrētus apsvērumus par šiem te būtiskajiem jautājumiem.

Un it īpaši tas ir būtiski arī saistībā ar to, ka šajā gadījumā tas skar personas pamattiesības, kur, ja tās tiek ierobežotas, tam ir jābūt īpaši skaidri un precīzi arī norādītam, ka šādas pilnvaras ir.

Un ņemot vērā, ka tātad šo iemeslu dēļ, manuprāt, Ministru kabinets ir izgājis ārpus deleģējuma robežām, apstrīdētā norma neatbilst 64.pantam.

Tā kā tātad Ministru kabinets ir izgājis ārpus šī deleģējuma robežām, tad ir jāatzīst, ka šī apstrīdētā norma nav pieņemta atbilstošā procedūrā un līdz ar to arī runāt par atbilstību Satversmes 109.pantam, es vēlvienreiz vēlos uzsvērt to, ka tātad šajā gadījumā nevar uzskatīt, ka tas ierobežojums ir atbilstošs Satversmei, jo tas nav noteikts ar pienācīgā kārtībā pieņemtu ārēju normatīvu aktu, jo ir pārkāptas deleģējuma robežas.

Kas attiecas uz Satversmes 91.pantu, tad, manuprāt, šeit var ļoti skaidri redzēt to, ka ir pieļauta atšķirīga attieksme un tai nav saprātīga un objektīva pamata.

Pirmkārt jau, ja mēs skatāmies uz personām, kas varēja likumīgi tikt nodarbinātas. Tātad, kā Labklājības ministrijas pārstāve norādīja, varēja būt personas, kas arī tātad šajos gados bija nodarbinātas 14 un 15 gadu vecumā, kaut arī, piemēram, normālais vecums nodarbinātības minimālais bija 16.

Un šajā gadījumā ar apstrīdēto normu tiek pateikts, ka vieniem, tātad no 15 gadu vecuma šis periods tiek ieskaitīts, bet kas, tātad uz tādiem pašiem nosacījumiem tika nodarbināti no 14 gadu vecuma, tas netiek ieskaitīts.

Un arī pat tad, ja mēs pieņemam, ka šī nodarbinātība nebija gluži atbilstoša tā laika normām, tad vienalga rodas jautājums, kāpēc no 15 gadiem būtu jāieskaita, bet no 14 gadiem – nē. Kāpēc, piemēram, tam pašam Ziemeļniekam 1959.gadā šīs te izstrādes dienas būtu jāieskaita, bet, teiksim, 1958.gada un 1959. gada pašā sākumā tās dienas nebūtu jāskaita. Kāds ir tas pamatojums? Un vienīgais pamatojums, kas šajā tiesas sēdē faktiski arī ir izskanējis, ka tas ir pamatā saistīts ar to, ka šobrīd 15 gadi mums ir kritērijs visai tai sistēmai, kas izveidota attiecībā uz nodarbinātību, izglītību un sociālo apdrošināšanu.

Taču, manuprāt, tas nekādā gadījumā nav uzskatāms par saprātīgu pamatu. Tas, ka tāds regulējums ir šobrīd, nevar mums būt kritērijs par pamatu tam, kā mēs attiecamies pret personām, kas varbūt bija nodarbinātas tajā laika periodā.

Turklāt arī izskanēja tāds apgalvojums, ka tiesiskās vienlīdzības princips tieši pat prasa rīkoties šādi, jo pretējā gadījumā tiktu pieļauta atšķirīga attieksme, jo tātad vienām personām tiktu ieskaitīts vecums, kas pirms 15 gadiem, bet citām personām, tātad tām, kas ir bijušas nodarbinātas pēc 1990.gada, tas netiktu ieskaitīts.

Taču šajā gadījumā šeit ir jāuzdod šis te jautājums, vai tad šajā gadījumā mēs tomēr neizturēsimies, ja mēs šādi nosakām vienādu pret atšķirīgajiem. Jo tomēr mēs konstatējam, ka pamatizglītības iegūšanas vecums vēl tajā laikā varēja būt 14 gadi, šobrīd tas ir 15 gadi, tajā laikā persona varēja būt nodarbināta 14 gadu vecumā, šobrīd tomēr ir varbūt tie izņēmumi un arī katrā ziņā tas, manuprāt, neļauj par to runāt. Un tāpatās arī, teiksim, ja arguments ir tas, ka tas bija īslaicīgs darbs, tad Labklājības ministrijas pārstāve arī norādīja, ka, piemēram, ja 16 gadīgs

kolhozā ir nostrādājis 60 dienas, tad tajā laikā kolhozs varēja lemt, ka tas varbūt netiktu ieskaitīts pensijas stāžā, bet šobrīd tas tiek ieskaitīts. Bet kāpēc, ja persona, teiksim, šīs te apmēram 60 dienas ir nostrādājusi 14 gadu vecumā, tad kāpēc šīs dienas nav jāieskaita. Vai šis periods īslaicīgais ir kaut kādā veidā sliktāks? Kāpēc tas tā netiek ieskaitīts?

Ņemot vērā to visu, es uzskatu, ka nav objektīva un saprātīga pamata, kāpēc izturas atšķirīgi pret vienādiem, ja mēs runājam, teiksim, par 14 un 15 gadīgajiem, kas bija tajā laikā nodarbināti, un, manuprāt, tiešām nav arī pamatojuma, lai teiktu, ka tāpēc, ka šobrīd ir tā un mums tāpat ir jādara arī attiecībā uz cilvēkiem, kas strādāja tajos laikos pirms 1990.gada.

Ņemot vērā iepriekš minēto, es uzskatu, ka apstrīdētā norma neatbilst arī 91.pantam.

Un pamatojoties uz to, es lūdzu tiesu atzīt apstrīdēto normu par neatbilstošu Satversmes 64., 109. un 91.pantam.

Paldies.

G.Kūtris.

Paldies. Lūdzu, vārds tiesu debatēs Ministru kabineta pārstāvim.

E.Korčagins.

Atbildot uz pieteikuma iesniedzēju teikto un šajā lietā izskanējušajiem argumentiem, pirmkārt, mēs uzskatām, ka Saeima likumā „Par valsts pensijām” ir devusi pietiekamu skaidru un nepārprotamu deleģējumu Ministru kabinetam izdot attiecīgus noteikumus nosakot šī darba stāža un tam pielīdzināto periodu aprēķināšanas periodus. Tajā skaitā arī tos periodus, kas ir līdz 1990.gadam... līdz 1990.gada 31.decembrim.

Un, tā kā ir šis te deleģējums, tad izstrādājot Ministru kabineta noteikumus un vērtējot normatīvos aktus kopumā ir ņemts vērā arī saistītie likumi, tajā skaitā likums „Par valsts sociālo apdrošināšanu”, kurā noteiktais periods, no kura tiek uzskatīts darbs stāžs, tātad 15 gadi, ir pielīdzināts tieši un nepārprotami arī laikam, kas ir radies... kas ir strādāts līdz 1990.gada 31.decembrim.

Vērtējot periodu, kas ir... vērtējot to darbu, kas ir veikts laikā līdz 1990.gada 31.decembrim, mūsu skatījumā pirmām kārtām ir jāvērtē tajā laikā spēkā esošie normatīvie akti attiecībā uz nodarbinātību un tieši attiecībā uz nodarbinātību kolhozā, proti, kolhozos.

Ņemot vērā šo te kolhozu paraugolikumus, paraugstatūtus, kas noteica, no kāda vecuma personas var kļūt par kolhoza biedriem un attiecīgi var arī tikt nodarbinātas. Un pat, ja šajā laikā izglītības iegūšanu regulējošie normatīvie akti noteica, ka pamatizglītību noteikto var iegūt arī 14 gadu vecumā, šī lieta, tomēr

šis apstākļi tomēr nebūtu saistāms ar personas nodarbināšanu un laiku, no kura persona var sākt uzkrāt apdrošināšanas stāžu vai tam pielīdzināmo periodu.

Gadījumā, ja šī norma tomēr tiek atzīta par neatbilstošu Satversmei un Satversmes tiesa pieņem šādu spriedumu, tad es vēlētos norādīt uz atsevišķām negatīvām sekām, kādas varētu rasties.

Pirmām kārtām jau attiecībā uz to, ka ja šis 15 gadu periods nav noteikts attiecībā uz periodiem, kas radušies pirms 1990.gada, tad tas sanāk faktiski, ka aprēķinot šo te stāžu, ir ņemami vērā pilnīgi visi nostrādātie laika periodi.

Visi laika periodi, arī tādi, kuri, kaut arī ir strādāti, atbilstoši tā laika normatīvajiem aktiem pat varbūt nevarēja rasties, jo personas nevarēja tikt nodarbinātas attiecīgajā periodā.

Jo arī šobrīd, piemēram, pat ja ir šis 15 gadu limits, pat ja personas ir strādājušas pēc 15 gadu vecuma sasniegšanas, piemēram, nelegāli, arī šis periods viņām taču netiek ieskaitīts apdrošināšanas stāžā, bet tikai tie periodi, kuros persona ir legāli, atbilstoši normatīvajiem aktiem, stājušās darba attiecībās un veikušas darbu.

Vēl viena lieta, ko es gribu norādīt, ir tas, ka šīs normas atzīšana... atzīstot šo normu par neatbilstošu Satversmei, tiktu liegtas arī priekšrocības, kādas šobrīd ir paredzētas, īpašas priekšrocības politiski represētajām personām un pretošanās kustības dalībniekiem.

Pamatojoties uz iepriekš minēto, tātad es vēlreiz lūdzu Satversmes tiesu apstrīdēto tiesību normu atzīt par atbilstošu Satversmei un neapmierināt pieteikumā ietverto prasību.

Paldies.

G.Kūtris.

Paldies. Lietas dalībnieki ir teikuši savas runas tiesu debatēs.

Vai lietas dalībniekiem ir vēlēšanās teikt arī kādu repliku? Nav.

Tiesa, uz vietas apspriežoties nolēma, ka tiesas spriedums tiks pasludināts 9.oktobrī pulksten 10.00 šajā zālē.

Tiesas sēdes sekretārs

A.Žugans

Stenogrāfiste

M.Ceļmalniece